

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
VERSLO TEISĖS KATEDRA

LINA VALIUKONYTĖ
(neakivaizdinės studijos, verslo teisės programa)

**SUTARTIES TREČIOJO ASMENS NAUDAI TEORINIAI IR PRAKTINIAI
ASPEKTAI**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
lekt. dr. Tomas Talutis

Vilnius, 2009

TURINYS

ĮVADAS.....	2
1. SUTARTIES TREČIOJO ASMENS NAUDAI TURINYS	6
1.1 Sutarties trečiojo asmens naudai formavimasis.....	6
1.2 Sutarties trečiojo asmens naudai samprata ir požymiai.....	8
1.2.1 Trečiojo asmens apibrėžtumas	10
1.2.2 Sutarties įvykdymo reikalavimo teisė	12
1.2.3 Trečiojo asmens sutikimas ir atsisakymas priimti jo naudai aptartą teisę.....	14
1.2.4 Galimybė sukurti pareigas trečiajam asmeniui.....	17
1.3 Specifinės sutarčių trečiojo asmens naudai funkcijos	18
1.4 Sutarties trečiojo asmens naudai atribojimas nuo kitų institutų	19
2. REIKALAVIMO TEISĖS SUTEIKIMO BŪDAI TREČIAJAM ASMENIUI SUTARTYSE TREČIOJO ASMENS NAUDAI UŽSIENIO IR LIETUVOS TEISĖJE	22
2.1. Susitarimas suteikti reikalavimo teisę trečiajam asmeniui sutartyse trečiojo asmens naudai	22
2.2 Ketinimas suteikti reikalavimo teisę trečiajam asmeniui sutartyse trečiojo asmens naudai	26
2.3 Susitarimų suteikti reikalavimo teisę rūšys	31
2.4 Sutartys su apsauginiu efektu tretiesiems asmenims.....	38
IŠVADOS	44
REKOMENDACIJOS IR PASIŪLYMAI	46
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	47
SANTRAUKA	50
SUMMARY	51

IVADAS

Temos aktualumas. Sutartis trečiojo asmens naudai – tai išskirtinė sutartis, valstybių teisėje susiformavusi kaip sutartinių ryšių uždaramo doktrinos išimtis. Ši išimtis susiformavo, nes sutartis trečiojo asmens naudai yra sunkiai pakeičiama kitomis sutartimis ar jų junginiais, todėl jos požymius bei sudarymo specifiką būtina žinoti. Aktualumas šios temos pasižymi taip pat ir tuo, kad, gerai suprantant sutarties trečiojo asmens naudai požymius ir įtraukus atitinkamas sąlygas į daugelį sutarčių, sutartis galima paversti sutartimis trečiojo asmens naudai. Taip būtų išvengta kelių sutarčių sudarymo vienam tikslui pasiekti ir civiliniams teisiniams santykiams būtų suteikiama naują kokybę.

Temos naujumas. Lietuvos teisinėje literatūroje sutarčių trečiojo asmens naudai institutui nėra skiriama didelio dėmesio. Apie šią sutarčių rūšį rašo Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaro šeštoje knygoje „Prievolių teisė“ (2003), D. Ambrasienė, E. Baranauskas, D. Bubelienė ir kt. vadovėlyje „Civilinė teisė. Prievolių teisė“ (2004). Šioje literatūroje glaustai išskirti kai kurie sutarčių trečiojo asmens naudai požymiai, pakomentuotos taisyklės, įtvirtinančios šį institutą nacionalinėje teisėje. V. Mikelėnas knygoje „Sutarčių teisė“ (1996) glaustai aprašo šio instituto specifiką įvairiose valstybėse. R. Pilipatė moksliniame straipsnyje „Sutartys trečiųjų asmenų naudai“ (2008) detaliau analizuoja šios sutarties požymius, funkcijas. Instituto istorinės ištakos pateiktos K. Zweigert ir H. Kotz knygoje „Lyginamosios teisės įvadas“ (2001). Sutartis trečiojo asmens naudai iš teorinės ir praktinės pusės išsamiau nagrinėjama Hugh Beale, Denis Tallon knygoje „Contract Law“ (2002), Stefan Vogenauer ir Jan Kleinheisterkamp knygoje „Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts“ (2009) ir daugelyje kitų autorių moksliniuose darbuose.

Problema. Sutartį trečiojo asmens naudai iš kitų sutarčių išskiriantis požymis yra trečiojo asmens reikalavimo teisė. Lietuvoje teisės normos, reguliuojančios sutartį trečiojo asmens naudai, taip pat ir teisės doktrina neduoda aiškaus atsakymo, kuomet būtų galima laikyti, jog trečiasis asmuo yra įgijęs reikalavimo teisę. Tam, kad trečiasis asmuo įgytų reikalavimo teisę, skirtingos teisės sistemos reikalauja arba sutarties šalių susitarimo ar ketinimo suteikti šią teisę, arba numato, jog jei sutartimi šalys ketino suteikti naudą trečiajam asmeniui, tai jis įgyja reikalavimo teisę. Susiduriant su skirtingais reikalavimais, kyla klausimas, kurį aiškinimą tikslingiausia taikyti aiškinat Lietuvos teisės normas, reglamentuojančias sutartį trečiojo asmens naudai.

Hipotezė. Sutartis laikoma sutartimi trečiojo asmens naudai, jei sutarties šalys susitaria suteikti ne tik naudą trečiajam asmeniui, bet ir reikalavimo teisę.

Darbo objektas. Siekiant išspręsti išsikeltą problemą ir patikrinti hipotezę, šiame

magistriniame darbe nagrinėjamas sutarties trečiojo asmens naudai institutas.

Darbo dalykas – sutarties trečiojo asmens naudai turinio, reikalavimo teisės suteikimo trečiajam asmeniui būdu, susitarimo suteikti reikalavimo teisę trečiajam asmeniui rūšių analizė.

Darbo tikslas – išsamiai išnagrinėti sutarčių trečiojo asmens naudai institutą teoriniu ir praktiniu aspektu.

Šiam tikslui pasiekti keliami šie **uždaviniai**:

1. Ištirti sutarties trečiojo asmens naudai turinį, išanalizuojant šios sutarties instituto formavimąsi, sutarties sampratą, požymius, funkcijas, atibojimą nuo kitų teisės institutų.

2. Išanalizuoti užsienio teisėje numatytus reikalavimo teisės suteikimo būdus ir įvertinti, kurį tikslingiausia taikyti aiškinat Lietuvos teisės normas, reglamentuojančias sutartį trečiojo asmens naudai.

3. Išanalizuoti susitarimų suteikti reikalavimo teisę rūšis.

Darbo metodika:

- *Moklinės literatūros analizės metodas* naudojamas siekiant atskleisti, kas jau yra analizuota šia tema, kokius rezultatus autoriai gavo, kokios išvados padarytos.

- *Sisteminės analizės metodas* naudojamas nagrinėjant sutarties trečiojo asmens naudai charakteristiką, kur sutarties požymiai nagrinėjami atskirai ir galiausiai jungiami į bendrą sistemą.

- *Lyginamojo metodo* pagalba lyginamos skirtingų autorių nuomonės, skirtingų teisės sistemų normos, reglamentuojančios sutartis trečiojo asmens naudai, sutarties trečiojo asmens vystymasis įvairiose valstybėse, skirtingose valstybėse numatyti reikalavimo teisės įgijimo būdai.

- *Teisinių dokumentų analizės metodas* reikalingas tiriant teisinę bazę, reglamentuojančią sutartis trečiojo asmens naudai.

- *Apibendrinimo metodas* naudojamas apibendrinti dėstymo dalis, sisteminti magistro darbe naudojamai literatūrai.

Darbo struktūra:

Magistro baigiamąjį darbą sudaro dvi dalys. Pirmojoje dėstymo dalyje yra atskleidžiamas sutarties trečiojo asmens naudai turinys per jos sampratą, požymius, funkcijas, atibojimą nuo kitų teisės institutų, nepamirštant paminėti ir šios sutarties ištakų. Antroje dėstymo dalyje yra analizuojami užsienio teisėje numatyti reikalavimo teisės suteikimo trečiajam asmeniui būdai sutartyse trečiojo asmens naudai, vertinama, kuriuo tikslingiausia vadovautis aiškinat Lietuvos teisės normas, reglamentuojančias sutartį trečiojo asmens naudai. Taip pat šioje dalyje yra analizuojamos susitarimų suteikti reikalavimo teisę rūšys, jų nustatymo kriterijai, sutarčių pavyzdžiai Lietuvos ir užsienio teisėje bei teismų praktikoje, kada įstatymų leidėjas arba

teismas pripažino, jog tretiesiems asmenims numanomu sutarties šalių susitarimu buvo suteikiama reikalavimo teisė.

Darbo reikšmė:

Teorinė darbo reikšmė. Atsižvelgiant į Lietuvos civilinei teisei reikšmingų UNIDROIT, Europos sutarčių teisės principų nuostatas, šiame magistro darbe atskleidžiamas sutarties trečiojo asmens naudai požymių turinys, aiškinamos sutartį trečiojo asmens naudai reglamentuojančios LR CK normos. Šiame darbe išsamiai analizuojama pagrindinis sutarties trečiojo asmens naudai požymis – trečiojo asmens reikalavimo teisė, ir vienas iš jo analizės aspektų – reikalavimo teisės įgijimo būdai. Ištyrus, kuris reikalavimo teisės įgijimo būdas tinkamiausias vadovautis taikant Lietuvos teisės normas, nustatoma, ko turėtų būti reikalaujama, kad sutartis taptų sutartimi trečiojo naudai pagal Lietuvos teisę. Sutarties trečiojo asmens funkcijos, atribojimas nuo kitų sutarčių, parodo, kodėl sutarties šalys gali nenorėti jas pakeisti kitomis, kodėl kai kuriais atvejais šių sutarčių negalima tapatinti su tam tikromis sutarčių rūšimis. Kadangi Lietuvos teismų praktikoje ir doktrinoje sutarties trečiojo asmens naudai institutas plačiai neanalizuotas, tai šis darbas gali būti labai naudingas.

Praktinė darbo reikšmė. Pripažinus, kad reikalavimo teisei įgyti būtinas sutarties šalių išreikštas ar numanomas susitarimas suteikti šią teisę, teismai, praktikoje nesant aiškios sąlygos, visada turėtų tirti, ar nėra numanomo sutarties šalių susitarimo. Teismams neradus aiškaus arba numanomo susitarimo suteikti reikalavimo teisę trečiajam asmeniui, sutartis turėtų būti laikoma ne sutartimi trečiojo asmens naudai, bet paprastu sutarties vykdymu trečiajam asmeniui. Todėl pripažinus, jog yra būtinas šalių susitarimas suteikti reikalavimo teisę trečiajam asmeniui, būtų galima objektyviai atskirti sutartį trečiojo asmens naudai nuo paprasto sutarties vykdymo trečiajam asmeniui. Sutarčių trečiojo asmens naudai skirstymas į įstatymo leidėjo numatytas kaip galimas sudaryti trečiojo asmens naudai ir visas kitas sutartis trečiojo asmens naudai, leidžia teismams laikyti, kad nesant aiškios sąlygos dėl reikalavimo teisės suteikimo, įstatymo leidėjo numatytoje sutartyse visada yra numanomas sutarties šalių susitarimas, jei sutartis nenumato šios trečiojo asmens teisės ribojimų. Teismams šiuo atveju nereikėtų vertinti sutarties sudarymo aplinkybių. Be to, ištyrinėjus, kokiose sutartyse užsienio ir Lietuvos teismai pripažino reikalavimo teisę trečiajam asmeniui, nes jose gali būti randamas numanomas sutarties šalių susitarimas suteikti reikalavimo teisę, ateityje turėtų būti lengviau nustatyti, ar trečiasis asmuo atitinkamoje sutartyje turi šią teisę.

Darbe naudojami sutrumpinimai:

Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas – LR CK;

Straipsnis – str.;

Dalis – d.

1. SUTARTIES TREČIOJO ASMENS NAUDAI TURINYS

1.1 Sutarties trečiojo asmens naudai formavimasis

Teisės istorija ir lyginamoji teisė rodo, kad sutarties trečiojo asmens naudai institutas ne visur ir ne visada buvo ir yra pripažįstamas.¹ Taip yra todėl, kad jau seniai buvo susiformavusi bendroji taisyklė, kad tik sutarties šalys turi viena kitos atžvilgiu iš sutarties kylančias teises ir pareigas, ir tretieji asmenys, nesantys sutarties šalimi, neturi reikalavimo teisės. Sutartinių ryšių uždarumo doktrina, kuri sutartį aiškina kaip šalis jungiančius ryšius, kaip vinculum iuris, teigia, kad sutartis sukuria teisinius santykius tik tarp jos šalių ir tretieji asmenys, kurie nėra sutarties šalys, negali dalyvauti sutartyje. Ši doktrina atėjo iš klasikinės romėnų teisės, kur trečiajam asmeniui, nesančiam sutarties šalimi, nebuvo pripažįstama galimybė pareikšti ieškinį: *Alteri stipulari nemo potest*. Tačiau imperatorių valdymo laikotarpiu vėlyvoji romėnų teisė padarė keletą išimčių, o Justiniano kompiliatoriai šias išimtis dar labiau išplėtė. Viena tokių išimčių yra, pavyzdžiui, kai kažkas kitam dovanoja su ta sąlyga, kad apdovanotasis trečiajam asmeniui atliks tam tikrus veiksmus, o trečiajam asmeniui apdovanotojo atžvilgiu suteikiamas *actio utilis* – teisė pareikšti ieškinį.

Prigimtinės teisės kodifikacijos – Prūsijos žemės teisė bandė įtvirtinti savo teisėje sutarties trečiojo asmens naudai užuomazgas, numatydama galimybę tretiesiems asmenims suteikti reikalavimo teisę, jei tam pritaria sutarties šalys. Tačiau šis institutas tuomet praktikoje neįsitvirtino. Kita vertus, daugelis Prūsijos teisės mokytojų suprato, kad tuo metu ypač aktualiose gyvybės draudimo sutartyse, rentos mokėjimo iki gyvos galvos, žemės perleidimo sutartyse nebeišsiverčiama vien su romėnų teise. Jie kūrė teorijas, kaip panaudojant kitas priemones, būtų galima suteikti tretiesiems asmenims reikalavimo teisę. Pavyzdžiui, buvo išreikšta nuomonė, kad trečiojo asmens teisė pareikšti ieškinį gali būti motyvuojama fiktyvia cesija arba tuo, kad tretysis asmuo reikalavimą pareiškia kaip pažado gavėjo įgaliotinis. Pagaliau nugalėjo nuomonė, kad sutarties šalių valia sutartis trečiajam asmeniui pati savaime sukuria reikalavimo teisę, ir tam nereikia kitų konstrukcijų.²

Prancūzijos teisės mokslas XVIII a. pabaigoje jau ruošėsi panaikinti romėnų teisės principą *alteri stipulari nemo potest*, tačiau jis dar buvo nutolęs nuo šiuolaikinio neriboto leistinumų sutarčių trečiųjų asmenų naudai principo. Trečiasis asmuo galėjo pareikšti ieškinį (turėjo reikalavimo teisę), jeigu skolininkas, pažadantis atlikti veiksmą trečiajam asmeniui, kartu

¹ Zweigert K., Kotz H. Lyginamosios teisės įvadas. Vilnius: Eugrimas, 2001. P. 386.

² Zweigert K., Kotz H. Lyginamosios teisės įvadas. Vilnius: Eugrimas, 2001. P. 388.

pažada kažką atlikti ir sutarties šaliai (kreditoriui), ir jei kreditorius pažado davėjui (skolininkui) duoda dovaną, susijusią su sandoriu. Tačiau dabar šios ribojančios sąlygos, kurioms esant įstatymų leidėjas 1804 m. pripažino sutartį trečiojo asmens naudai, išbrauktos iš Prancūzijos teismų praktikos. Veiksmas, kurį kreditorius turi atlikti skolininkui, neturi būti dovana, užtenka bet kokios turtinės paramos. Kadangi skolininkas turi suteikti naudą ir kreditoriui, tai dabar pripažįstama, kad kreditoriui užtenka tik moralinės naudos. Pavyzdžiui, draudimo sutartyse kreditorius gauna moralinę naudą žinodamas, kad draudėjo apdraustas trečiasis asmuo gaus draudimo išmoką įvykus draudiminiam įvykiui.

Sutartinių ryšių uždarumo doktrina (ang. *privity of contract*) ir šiandien Anglijoje laikoma vienu pagrindinių sutarčių teisės principų. Ji leido Anglijos teismams iki pat XX a. pab. nepripažinti sutarties trečiojo asmens naudai instituto. Teisė reikalauti įvykdyti sutartį, Anglijos teismų nuomone, priklauso tik sutarties šalims. Sutartinių ryšių uždarumo doktrina galėjo išsilaikyti iki šių dienų tik todėl, kad įstatymų leidėjas ir teismų praktika suformulavo kai kurias išimtis. Tačiau dabar be sutartinių ryšių uždarumo doktrinos Anglijoje taikoma aplinkybių doktrina – teisės ir pareigos trečiajam asmeniui suteikiamos tik esant tam tikroms ribotoms aplinkybėms – trečiojo asmens atitinkamiems įsipareigojimams.³ 1999m. buvo įvykdytas oficialus trečiųjų asmenų teisių pripažinimas esant tam tikroms ribotoms aplinkybėms. Tai buvo įgyvendinta priėmus Trečiųjų asmenų sutartinių teisių įstatymą (ang. *Contracts (Rights of Third Parties) Act 1999*), nurodant ribotas aplinkybes, kurioms esant pripažįstamos trečiųjų asmenų teisės.

Sutartinių ryšių uždarumo doktrina, JAV susiformavusi tik XIX a., taip pat draudė trečiajam asmeniui, nesančiam sutarties šalimi, pareikšti ieškinį. Tačiau nuo XIX a. antrosios pusės šią doktriną JAV teismai pradėjo ribotai taikyti. Buvo pripažinta, kad tretieji asmenys gali įgyti reikalavimo teisę. Viena pirmųjų JAV bylų, kurioje įtvirtinta trečiojo asmens reikalavimo teisė, buvo 1859 m. *Lawrence v. Fox* byla. Holy paskolino 300 dol. Fox, kuris, gaudamas iš Holy pinigus, pasižadėjo kitą dieną skolą atiduoti ne tiesiogiai Holy, bet Lawrencui, kuriam buvo skolingas Holy. Teismas šioje byloje įtvirtino principą, kad jei skolininkas įsipareigoja atlikti veiksmus trečiojo asmens naudai, tai įsipareigojimo nevykdymo atveju trečiasis asmuo turi teisę skolininko reikalauti įvykdyti sutartį.⁴ Ši doktrina XX a. pradžioje *Seaver v. Ramsom* byloje buvo išplėtotą teismui nurodant, kad trečiasis asmuo gali reikalauti skolininko vykdyti sutartį jo naudai, jei šio įsipareigojimo vykdymu kreditorius ketino suteikti trečiajam asmeniui naudą.⁵

Po to JAV sutarčių Pirmasis ir Antrasis sąvadai įtvirtino sutarties trečiojo asmens

³ Palmer V. V. *European Review of Private Law I – Netherlands: Kluwer Law International*, 2003. P. 12.

⁴ John J. P. Crol, *Construction contract law*, P.221

⁵ Jay M. Feinman, *Professional Liability to third parties*, P.39.

naudai institutą (ang. *third parties beneficiaries*) - JAV sutarčių teisė, skirtingai nei Anglijos, sutartį trečiojo asmens naudai pripažino oficialiai.⁶

Taigi, sutartis trečiojo asmens naudai daug kur pripažinta ir palaiapsniui be ribojimų pradėta naudoti jau XIX a. Būtent XIX a. auganti ekonomika, verslo plėtimas, auganti draudimo industrija skatino valstybes reaguoti į socialinių ir ekonominių santykių pasikeitimą bei pertvarkyti teisinius principus.

1.2 Sutarties trečiojo asmens naudai samprata ir požymiai

Sutartis yra dviejų ar daugiau asmenų susitarimas sukurti, pakeisti ar nutraukti civilinius teisinius santykius, kai vienas ar keli asmenys įsipareigoja kitam asmeniui ar asmenims atlikti tam tikrus veiksmus (ar susilaikyti nuo tam tikrų veiksmų atlikimo), o pastarieji įgyja reikalavimo teisę.⁷ Sutartis reiškia laisvą dviejų ar daugiau asmenų valios suderinimą, kurio tikslas – sukurti tarpusavio teises ir pareigas.⁸ Specialios susitarimo formos reikia tik įstatymo imperatyviai numatytais atvejais.

Sutartys yra skirstomos į rūšis. Pagal tai, kieno naudai jos yra sudaromos, jos gali būti skirstomos į sutartis, sudaromas kontrahentų naudai, ir sutartis, sudaromas trečiųjų asmenų naudai. Tokio skirstymo esmė – kas gali reikalauti įvykdyti sutartį.⁹ Trečiojo asmens teisė reikalauti sutartį įvykdyti jo naudai yra išskirtinis ir visuotinai pripažįstamas pagrindinis požymis, skiriantis sutartį trečiojo asmens naudai nuo kitų sutarčių.

Trečiasis asmuo – tai asmuo, kuris nebūdamas sutarties šalimi, savo veiksmais vienaip ar kitaip daro įtaką teisinių santykių raidai ir yra susijęs su viena iš šalių arba su abiem.¹⁰ Sutartis trečiojo asmens naudai yra vykdoma trečiajam asmeniui, tačiau trečiasis asmuo nėra sutarties šalis.

Sutarčių teisėje yra nusistovėjusi bendroji taisyklė, kad sutartis neturi ir negali turėti įtakos trečiųjų asmenų teisėms ir pareigoms.¹¹ Kitaip tariant, sutartimi šalys negali nustatyti ar riboti trečiųjų asmenų, nesančių sutarties šalimis, teisių ir pareigų. Tačiau ši taisyklė turi išimčių, kuomet sutartys gali sukurti teisių ir pareigų tretiesiems asmenims. Viena iš galimų išimčių

⁶ Mikelėnas V. Sutarčių teisė. Vilnius: Justitia, 1996. P. 518

⁷ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

⁸ Mikelėnas V. Ir kt. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Vilnius: Justitia, 2003. P. 246

⁹ Ambrasienė D., Baranauskas E., Bubelienė D. ir kt. Civilinė teisė. Prievolių teisė: vadovėlis. Vilnius: LTU, 2004. P. 129.

¹⁰ Ambrasienė D., Baranauskas E., Bubelienė D. ir kt. Civilinė teisė. Prievolių teisė: vadovėlis. Vilnius: LTU, 2004. P. 151.

¹¹ Mikelėnas V. Ir kt. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Vilnius: Justitia, 2003. P. 245

numatyta LR CK 6.190 str. 1 d., kada iš sutarčių kylančios teisės ir pareigos yra paveldimos ar pereina teisių perėmėjams – tretiesiems asmenims. Antrąją išimtį numato LR CK 6.191 straipsnis, įtvirtinantis sutarčių trečiojo asmens naudai institutą¹².

Lietuvoje sutartis trečiojo asmens naudai apibrėžiama ir bendromis normomis reguliuojama LR CK 6.191 straipsnyje. Didžioji dalis šiame straipsnyje nurodytų taisyklių yra dispozityvios, t.y. jas gali pakeisti šalys tarpusavio susitarimu. Abstraktūs ribojimai sudaryti sutartį trečiojo asmens naudai nurodyti CK 6.191 str. 1 d. – negalima sudaryti sutarties trečiojo asmens naudai, jeigu draudimą numato specialiosios įstatymų normos, sutartis arba negalimumą sudaryti šią sutartį lemia pati prievolės esmė. CK 6.191 str. 1 dalyje nurodyta, jog sutartį sudariusiems asmenims sulygus, kad iš sutarties atsiradusi prievolė turi būti įvykdyta trečiajam asmeniui, reikalauti įvykdyti prievolę turi teisę tiek sutartį sudaręs asmuo, tiek ir trečiasis asmuo, kurio naudai išlygtas prievolės įvykdymas, jeigu ko kita nenumato įstatymai ar sutartis arba nelemia prievolės esmė.¹³

Skolininko pareiga vykdyti sutartį trečiojo asmens naudai gali atsirasti ne tik sutarties, bet ir įstatymo pagrindu. Kitaip tariant, pačiame įstatyme gali būti nurodyta, jog konkreti sutartis gali būti sudaryta trečiojo asmens naudai, pavyzdžiui, rentos sutartis CK 6.441 str. Tokios sutarties sudarymas lemia sutarties trečiojo asmens naudai būdingų pasekmių atsiradimą – trečiasis asmuo įgyja savarankišką teisę reikalauti, kad būtų įvykdyta jo naudai sudaryta sutartis.

Siekiant suprasti sutarties trečiojo asmens turinį, reikia detaliai išanalizuoti jos bendruosius požymius, per kuriuos ir atskleidžiama sutarties samprata. Remiantis teisės teoretikų darbais, galima išskirti trečiojo asmens naudai bendruosius požymius, kurie išsamiau bus aptarti atskiruose šio skyriaus poskyriuose. Sutarties trečiojo asmens naudai požymiai:

1. Sutartis yra vykdoma trečiajam asmeniui, todėl trečiasis asmuo, kurio naudai sudaryta sutartis, turi būti kaip nors apibrėžiamas (trečiasis asmuo nurodomas konkrečiai, o jei jis nežinomas, nurodomi kriterijai jam identifikuoti ateityje).

2. Trečiasis asmuo visada yra kreditorius kurios nors sutarties šalies atžvilgiu – reiškia, jog tokiose sutartyse trečiasis asmuo visada turi reikalavimo teisę vienos kurios šalies atžvilgiu.

3. Kad trečiasis asmuo prievolėje taptų kreditoriumi, būtini mažiausiai du juridiniai faktai:

- a) Atitinkamos sutarties sudarymas (sutarties trečiojo asmens naudai).
- b) Trečiojo asmens sutikimas priimti aptartą jo naudai teisę.

4. Trečiajam asmeniui atsisakius reikalavimo teisės, ją paprastai gali įgyvendinti kita

¹² Mikelėnas V. Ir kt. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Vilnius: Justitia, 2003, P. 245.

¹³ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

sutarties šalis, esantis kreditoriumi.

5. Sutartis sukuria trečiajam asmeniui teises, o ne pareigas (pareigų atsiradimas gali būti siejamas tik su naudos gavimu).

Atskleisti sutarties trečiojo asmens naudai sampratą gali padėti Europos sutarčių teisės principai ir tarptautiniai komercinių sutarčių UNIDROIT principai (toliau – UNIDROIT principai). Europos sutarčių teisės komisija, išanalizavusi ir apibendrinusi Europos sąjungos valstybių bei JAV sutarčių teisės sistemas, parengė Europos sutarčių teisės principus, kurie, nors ir yra laikomi neprivaloma teise (ang. *soft law*), tačiau sutarties šalys gali remtis sprendamos ginčus ir Europos sąjungos šalys narės su jais derina savo nacionalinę civilinę teisę. Tarptautinis privatinės teisės unifikavimo institutas (UNIDROIT) – nepriklausoma tarpvyriausybė organizacija, siekianti derinti ir koordinuoti privatinę ir ypač komercinę teisę tarp valstybių, 1994 m. po trisdešimt metų trukusio 50 valstybių teoretikų ir praktikų darbo išleido UNIDROIT tarptautinių komercinių sutarčių principus, kurie nustato bendrąsias tarptautinių komercinių sutarčių taisykles. Šalys gali nustatyti, kad jie bus taikomi iš sutarties kylantiems prievoliniams santykiams reguliuoti. Taip pat galima jais remtis, kai neįmanoma nustatyti tinkamos taikytinos teisės taisyklės. Šie principai gali būti panaudoti kaip tipinės sąlygos rengiant sutarčių (ir nebūtinai su užsienio kontrahentais) projektus. Jais kaip pavyzdžiu naudosi nacionalinės ir tarptautinės teisėkūros institucijos. UNIDROIT principai buvo panaudoti rengiant naujojo Lietuvos civilinio kodekso projektą, ypač 6 knygos II dalį „Sutarčių teisė“, todėl UNIDROIT principais turi būti remiamasi aiškinant civilinio kodekso nuostatas. Dėl minėtų priežasčių ir šių dviejų principų sistemų svarbos, atsižvelgiant į juos tikslinga analizuoti sutarties trečiojo asmens naudai požymius ir aiškinti sutartį trečiojo asmens naudai reglamentuojančias LR CK normas.

Glaustai apibendrinat, galima teigti, kad sutartis trečiojo asmens naudai yra sutartis, kurioje šalys susitarė, jog ji bus vykdoma trečiajam asmeniui ir suteiks jam atitinkamų teisių, o trečiasis asmuo turi vienos kurios šalies atžvilgiu reikalavimo teisę, kurią įgyja sutikęs priimti sutarties įvykdymą. Kartu su trečiuoju asmeniu reikalavimo teisę skolininko atžvilgiu turi ir kreditorius, kuris taip pat šią teisę išsaugo trečiajam asmeniui jos atsisakius.

1.2.1 Trečiojo asmens apibrėžtumas

Jau pats pavadinimas „Sutartys trečiojo asmens naudai“ pasako, kad sutartis turi būti vykdoma trečiajam asmeniui. Todėl svarbus sutarties trečiojo asmens naudai požymis – trečiojo asmens, kurio naudai sudaroma sutartis, nurodymas. Sutartyje gali būti įvardijamas konkretus trečiasis asmuo (nurodomi identifikavimo duomenys) arba nurodomi kriterijai, pagal kuriuos būtų įmanoma nustatyti trečiąjį asmenį ne vėliau kaip sutarties vykdymo trečiajam asmeniui

metu.¹⁴ Europos sutarčių teisės principų 6:110 str. 1 d., numato, kad trečioji šalis gali būti neidentifikuota sutarties sudarymo metu¹⁵, ir UNIDROIT principų 5.2.2 str.¹⁶ nurodyta, kad trečiuosius asmenis turi būti galima identifikuoti pagal sutartį, bet jie nebūtinai turi egzistuoti jos sudarymo metu. Nors LR CK 6.191 str. nekalbama apie neaiškaus trečiojo asmens nustatymo galimybes, tačiau atsižvelgiant į minėtas principų sistemas, galima pritarti nuomonei, kad trečiasis asmuo sutarties sudarymo metu gali būti neįvardytas, dar nežinomas, arba iš viso neegzistuoti ir atsirasti vėliau, todėl ji nustatyti turi būti galima per sutartyje numatytus identifikavimo kriterijus. Kol asmenys bus identifikuoti, konkrečiai neįvardinti naudos gavėjai (nurodžius tik identifikavimo kriterijus) neturi pagal sutartį jiems suteikiamų teisių ir sutarties šalys gali keisti ar nutraukti šią trečiojo asmens naudai sudarytą sutartį.

Galima rasti nemažai sutarčių trečiojo asmens naudai atveju, kuomet tretieji asmenys sudarant sutartį dar nėra konkrečiai žinomi. Pavyzdžiui, savo civilinę atsakomybę prieš potencialiuosius nukentėjusiuosius draudžia didesnio pavojaus šaltinio valdytojai. Notarai, advokatai draudžia savo veiksmus nuo potencialių klaidų. Šiais atvejais, siekiant nustatyti būsimoosius naudos gavėjus – fizinius ar juridinius asmenis, bus remiamasi sutartyje numatytais kriterijais.

Trečiuoju asmeniu, kurio naudai turi būti įvykdyta sutartis, gali būti paskirtas neegzistuojantis asmuo, pavyzdžiui, dar negimęs vaikas. Šiuo atveju sutartis laikytina sąlygine. Sąlygai neįvykus, reikalavimo teisę išsaugo kreditorius, išskyrus sutarties ar įstatymo numatytus atvejus.¹⁷

Kaip naudos gavėjai sutartyje gali būti nurodomi ne vienas, bet keli tretieji asmenys. Jie gali būti traktuojami ir kaip alternatyvūs, ir kaip lygiaverčiai vienas kito atžvilgiu. Trečiųjų asmenų tarpusavio ryšiai ir kiekvieno teisių ir pareigų apimtis gali būti aptarti sutartyje, o šalims to neaptarus, turėtų būti taikoma įstatymo analogija ir remiamasi bendromis prievolės šalių daugetą reguliuojančiomis nuostatomis (LR CK 6.5-6.23).¹⁸

Taigi tam, kad sutartis būtų laikoma sutartimi trečiojo asmens naudai, būtina nurodyti arba konkretų naudos gavėją (konkretų trečiąjį asmenį), arba numatyti požymius potencialiam trečiajam asmeniui nustatyti, kurio naudai bus vykdoma sutartis. Svarbu, kad iš sutarties sąlygų būtų suprantama, kad sutartis turi būti vykdoma trečiajam asmeniui, o ne kontrahento naudai.

¹⁴ Pilipaitė R. Sutartys trečiųjų asmenų naudai // Juristas. 2008, Nr.2. P. 19.

¹⁵ Lando O., Beale H., Principles of European Contract Law, prepared by Commission on European Contract Law. Part I, II. The Hague, London, Boston: Kluwer Law International, 2000. P. 317-318.

¹⁶ INTERNATIONALE INSTITUTE FOR UNIFICATION OF PRIVATE LAW. Principles of International Commercial Contracts 2004. – Rome: UNIDROIT, 2004. P. 142

¹⁷ Mikelėnas V. Sutarčių teisė. Vilnius: Justitia, 1996. P. 535.

¹⁸ Pilipaitė R. Sutartys trečiųjų asmenų naudai // Juristas. 2008, Nr.2. P. 19.

1.2.2 Sutarties įvykdymo reikalavimo teisė

Paprastai reikalauti įvykdyti sutartį gali šalys. Sutartinių ryšių uždarumo doktrina, atėjusi iš klasikinės romėnų teisės, teigia, jog trečiasis asmuo, nesantis sutarties šalimi, negali pareikšti ieškinio (lot. *alteri stipulari nemo potest*).¹⁹ Kitaip tariant, sutartis gali sukurti teisinius santykius išimtinai tarp ją sudariusių asmenų. Taigi reikalavimo teisę išimtinai naudotis gali tik tai sutarties šalys. Tačiau dabar ši doktrina pripažįstama kaip bendrosios teisės atgyvena, ir sutartis trečiojo asmens naudai yra laikoma bendro sutarties uždarumo principo išimtis. Trečiasis asmuo, kurio naudai yra sudaryta sutartis, taip pat turi teisę reikalauti, kad sutartis būtų įvykdyta.

Analizuojant sutartis trečiojo asmens naudai, svarbu išsiaiškinti, *kas* turi reikalavimo teisę, *ko* gali reikalauti, *į ką* tas reikalavimas nukreiptas ir *kaip* ta reikalavimo teisė įgyjama.

Kaip minėta, sutartis trečiojo asmens naudai pirmiausia trečiajam asmeniui suteikia savarankiško reikalavimo teisę. Tai mini ir Europos sutarčių teisės principai, ir tarptautiniai UNIDROIT principai bei LR CK 6.191 str. Ši teisė trečiajam asmeniui suteikiama, nors sudarant sutartį tas asmuo ir nedalyvavo, jis gali nežinoti apie tokios sutarties sudarymą. Trečiasis asmuo nelaikomas sutarties šalimi. Nors Europos sutarčių teisės principai, UNIDROIT principai konkrečiai įvardija, kad tik trečiasis asmuo turi reikalavimo teisę, jei jo naudai sutartyje yra padaryta išlyga, o apie kreditorių neužsimena, bet Lietuvos, Rusijos, Olandijos, Prancūzijos teisėje yra numatyta galimybė reikalavimo teisę įgyvendinti tiek sudariusiam sutartį asmeniui (kreditoriui), tiek trečiajam asmeniui, kurio naudai išlygtas prievolės įvykdymas. Asmuo, kurio naudai turi būti įvykdyta sutartis, turi teisę kartu su kreditoriumi reikalauti sutarties įvykdymo.²⁰ Nėra būtina, kad trečiasis asmuo būtinai kartu su kreditoriumi reikalautų skolininką įvykdyti sutartį, nes kreditorius gali ir nepasinaudoti reikalavimo teise. Trečiajam asmeniui sutikus būti naudos gavėju, reikalavimo teisės negali atimti nei kreditorius, nei jo įpėdiniai. Dėl visų šių priežasčių teisinėje literatūroje ir pabrėžiama, kad trečiasis asmuo turi savarankišką reikalavimo teisę. Be to, tais atvejais, kai valstybių įstatymuose tiek kreditoriui, tiek trečiajam asmeniui yra numatyta galimybė kartu reikalauti sutarties įvykdymo, įstatymai ar sutartys gali nustatyti kitokias taisykles (LR CK 6.191 str. 1d.), pavyzdžiui, kad teisę reikalauti įvykdyti sutartį turi tik trečiasis asmuo.²¹

Aiškinantis, ko gali reikalauti trečiasis asmuo, jei skolininkas nevykdo ar netinkamai

¹⁹ Kontautas T. Civilinės atsakomybės draudimas: nukentėjusio asmens teisė į draudimo išmoką // Teisė. 2003, Nr. 49. P. 67.

²⁰ Mikelėnas V. Ir kt. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Vilnius: Justitia, 2003. P. 246.

²¹ Mikelėnas V. Ir kt. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Vilnius: Justitia, 2003. P. 247.

vykdo sutartį, sudarytą trečiojo asmens naudai, būtina atkreipti dėmesį į UNIDROIT principų 5.2.1 straipsnį, kuris numato, kad trečiojo asmens teisių turinys skolininko atžvilgiu priklauso nuo to, kokias teises jam suteikė savo susitarimu šalys bei nuo kitų sutarties sąlygų ir ribojimų. Pavyzdžiui, jei šalys sutartyje nenumatė arba iš sutarties esmės negalima suprasti, kad trečiasis asmuo turi reikalavimo teisę, tuomet sutartis nebus laikoma sutartimi trečiojo asmens naudai. Sutartyje trečiojo asmens naudai trečiasis asmuo turi teisę reikalauti ne tik įvykdyti sutartį, bet ir pasinaudoti kitomis civilinių teisių gynybos priemonėmis (LR CK 1.38 str.), pavyzdžiui, reikalauti atlyginti dėl sutarties nevykdymo ar netinkamo vykdymo atsiradusią žalą.²² Pagal LR CK 6.256 str., jei skolininkas sutarties trečiajam asmeniui neįvykdo, naudos gavėjas (trečiasis asmuo) gali kreiptis į teismą su ieškiniu, kad skolininkas dėl sutarties nevykdymo ar netinkamo jos įvykdymo atlygintų nuostolius ir sumokėtų netesybas. Kai trečiasis asmuo kartu su kreditoriumi turi reikalavimo teisę, tai kreditorius gali reikalauti, kad skolininkas prievole įvykdytų trečiojo asmens naudai, kaip ir buvo susitarta kreditoriaus ir skolininko sudarytoje sutartyje. Tačiau kreditorius gali kreiptis į teismą ir reikalauti iš skolininko už sutarties trečiojo asmens naudai nevykdymą ar netinkamą vykdymą sumokėti netesybas, nes kreditorius, skirtingai nei trečiasis asmuo, realių nuostolių nepatyrė dėl tokios sutarties nevykdymo.²³ Taigi, trečiasis asmuo gali reikalauti atlyginti nuostolius, įvykdyti sutartį arba sumokėti netesybas, o kreditorius – sutarties vykdymo arba sumokėti netesybas.

Kyla klausimas, į ką yra nukreipta trečiojo asmens reikalavimo teisė, t.y. kam jis gali pareikšti reikalavimą. Akivaizdu, jog sudarius sutartį trečiojo asmens naudai, kurios skolininkas nevykdo ar vykdo netinkamai, pirmiausia trečiojo asmens reikalavimas yra nukreipiamas į skolininką, tačiau, ar gali jis reikalauti, kad sutartį, sudarytą jo naudai, įvykdytų kreditorius, jei jos nevykdo skolininkas? Teisinėje literatūroje minimas sutarties trečiojo asmens naudai požymis, numatantis, kad trečiasis asmuo yra kreditorius kurios nors šalies atžvilgiu, tarsi leidžia tokią galimybę. Tačiau bendroji taisyklė - trečiasis asmuo turi reikalavimo teisę skolininko atžvilgiu. Reikalauti, kad kreditorius įvykdytų sutartį trečiojo asmens naudai, naudos gavėjas gali, tik jei kreditorius tokią galimybę numatė sutartyje.

Teisės teoretikų darbai, teismų praktika, tarptautiniais teisės ir Europos sąjungos teisės principai nurodo skirtingus reikalavimo teisės įgijimo kelius. Populiariausias aiškinimas yra tas, kad turi būti sutarties šalių susitarimas suteikti trečiajam asmeniui reikalavimo teisę. Esant šiam susitarimui, trečiasis asmuo, nebūdamas sutarties šalimi, įgyja savarankišką (nepriklausančią nuo kreditoriaus apsisprendimo pareikšti reikalavimą) teisę reikalauti įvykdyti sutartį jo naudai.

²² Pilipaitė R. Sutartys trečiųjų asmenų naudai // Juristas. 2008, Nr.2. P. 18.

²³ Klimas T. Comparative contract law: a transsystemic approach with an emphasis on the Continental law: cases, text and materials. Durham (N.C.): Carolina Academic Press, 2003. P. 422.

Susitarimas, kad trečiajam asmeniui bus suteikta savarankiško reikalavimo teisė, gali būti aiškus arba numanomas. Teismų praktikoje pripažįstama, kad šalių valia sutartimi sukurti subjektines teises trečiajam asmeniui turi būti aiški,²⁴ nors šalių valia išraiškos formos atžvilgiu gali būti ir numanoma²⁵ - tuomet sutartyje tai nėra tiesiogiai nurodoma, bet tikroji šalių valia nustatoma iš sandorio tikslo ir sudarymo aplinkybių. Taip ir Europos sutarčių teisės principai numato, kad trečiasis asmuo gali reikalauti įvykdyti sutartį, kada ši jo teisė aiškiai šalių numatyta sutartyje, arba numanoma iš sutarties tikslo ar bylos aplinkybių. UNIDROIT principų 5.2.1 str. 1 d. numato, kad šalys reikalavimo teisę trečiajam asmeniui gali suteikti aiškiai išreikštu arba numanomu susitarimu.²⁶ LR CK 6.191 str. neakcentuojama sutarties šalių susitarimo reikšmė siekiant suteikti reikalavimo teisę trečiajam asmeniui. Išsamiau reikalavimo teisės įgijimo būdai bus aptarti antroje šio magistrinio darbo dalyje.

LR CK 6.191 str. 5 d. bei UNIDROIT principų 5.2.4 str. numato, kad privalanti įvykdyti prievolę šalis (skolininkas) gali reikšti trečiajam asmeniui tokius pat atsikirtimus, kokius gali reikšti išlygą padariusiai šaliai (kreditoriui). Taip yra todėl, kad trečiasis asmuo tampa kreditoriumi skolininko atžvilgiu.

Taigi tam, kad sutartis būtų laikoma sutartimi trečiojo asmens naudai, šalys turi aiškiai joje numatyti arba iš sutarties esmės turi būti aišku, kad teisė reikalauti sutarties įvykdymo suteikiama trečiajam asmeniui. Remiantis įvairių šalių teisės normomis, sudarius sutartis trečiojo asmens naudai, reikalavimo teisė kartu yra suteikiama ir kreditoriui, todėl jie abu kartu gali pasinaudoti šia teise, arba gali nustatyti, kad teisę reikalauti įvykdyti sutartį turi tik trečiasis asmuo. Kadangi sutartimi trečiojo asmens naudai trečiajam asmeniui yra suteikiama savarankiška reikalavimo teisė, tai jis yra nepriklausomas nuo kreditoriaus apsisprendimo įgyvendinti reikalavimo teisę, ir trečiajam asmeniui sutikus būti naudos gavėju, nei kreditorius, nei jo įpėdiniai jos negali atimti. Trečiasis asmuo turi tiek teisių skolininko atžvilgiu, kiek jam suteikia šalys sutartimi, tačiau jei skolininkas nevykdo sutarties, trečiasis asmuo gali pasinaudoti kitais savo teisių gynimo būdais arba reikalauti, kad sutartį jo naudai įvykdytų kreditorius, jei šis numatė sutartyje tokią galimybę.

1.2.3 Trečiojo asmens sutikimas ir atsisakymas priimti jo naudai aptartą teisę

Sutartis jos šalims turi įstatymo galią. Tačiau, kad sutartis galėtų sukurti teises ar pareigas tretiesiems asmenims, turi būti gautas trečiųjų asmenų sutikimas. Tretieji asmenys

²⁴Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, 2003 m. Sausio 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-145/2003.

²⁵INTERNATIONALE INSTITUTE FOR UNIFICATION OF PRIVATE LAW. Principles of International Commercial Contracts 2004. – Rome: UNIDROIT, 2004. P. 142

²⁶<http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/main.htm> [žiūrėta 2009-04-12]

(naudos gavėjai) gali savo nuožiūra priimti arba atsisakyti priimti jam iš sutarties trečiojo asmens naudai kylančias teises.

Pripažįstama, kad trečiasis asmuo, sužinojęs apie sutarties sudarymą jo naudai, turi išreikšti valią dėl teisių priėmimo, t.y. tarsi akceptuoti sutarties šalių pasiūlymą suteikti sutarties šalių įvykdymą.²⁷ Jei trečiasis asmuo buvo informuotas apie sutarties jo naudai sudarymą ir savo teises, kylančias iš šios sutarties, taip pat jei jis kaip nors aiškiai parodė savo sutikimą dėl sutarties vykdymo jo naudai, nuo to momento trečiajam asmeniui pereina visos teisės pagal sutartį, jis gali reikalauti šią sutartį vykdyti, ir šalys nebegali pakeisti ar atšaukti trečiojo asmens. Taigi, kad sutartis trečiajam asmeniui sukurtų teises, jis turi sutikti tas teises priimti, pavyzdžiui, draudimo sutartyse trečiasis asmuo turi išreikšti savo valią įvykus draudimui įvykiui. Trečiojo asmens sutikimas priimti teises, kylančias iš sutarties, gali būti aiškus arba numanomas. Sutikimu gali būti laikomas ne tik aiškus žodinis ar rašytinis trečiojo asmens pranešimas, bet ir konkludetiniai veiksmai.²⁸ Pavyzdžiui, priėmimas pinigų ar prekių arba atlikimas tam tikrų pareigų, kad trečiajam asmeniui po to būtų suteikta nauda, gali būti laikoma numanomu sutikimu priimti sutarties vykdymą. Reikalavimo pareiškimas įvykdyti sutartį taip pat rodo, jog trečiasis asmuo priėmė teises, kylančias iš sutarties. Paprastai užtenka, kad viena iš sutarties šalių suvoktų, jog yra trečiojo asmens sutikimas, nereikia trečiajam asmeniui informuoti abiejų šalių. Kitaip tariant, jei įstatymas ar sutartis suteikia teisę vienai iš sutarties šalių atšaukti ar pakeisti sutartį, kol trečiasis asmuo nepareiškė priimęs šį vykdymą, tai būtent ta šalis turi suprasti apie trečiojo asmens apsisprendimą.

Trečiojo asmens sutikimas, kad sutartis būtų įvykdyta trečiojo asmens naudai, sutarties šalims turi atitinkamų pasekmių. Jas pirmiausia galima matyti iš sutarties trečiojo asmens naudai reglamentuojančių normų. Europos sutarčių teisės principai nurodo, kad kreditorius gali atšaukti trečiojo asmens teisę, kol trečiasis asmuo neinformavo skolininko ar kreditoriaus, kad ją priima. Taip pat kreditorius gali nurodyti trečiajam asmeniui, kad teisė yra neatšaukiama, tuomet kreditorius negalės jos atšaukti, nepaisant to, kad dar negavo trečiojo asmens sutikimo. UNIDROIT principų 5.2.5 str. taip pat numato, kad šalys gali keisti arba panaikinti teises trečiajam asmeniui (naudos gavėjui), kol trečiasis asmuo tų teisių nepriėmė arba pagrįstai nepradėjo veikti pagal jas. LR CK 6.191 str. 3 d. numato, kad trečiojo asmens naudai padarius išlygą, sutarties šalis gali atšaukti trečiojo asmens teisę iki to momento, kol šis asmuo pareiškia šią teisę priimęs. Apibendrinus galima išskirti tokias iš trečiojo asmens sutikimo priimti jo naudai aptartas teises kylančias pasekmes:

1. Nuo sutikimo išreiškimo momento sudarytos sutarties pagrindu tarp skolininko ir

²⁷ Pilipaitė R. Sutartys trečiųjų asmenų naudai // Juristas. 2008, Nr.2. P. 19.

²⁸ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, 2004 m. Gruodžio 13 d. Nutartis civilinėje byloje Nr. 3-K-3-657/2004.

trečiojo asmens atsiranda prievolinis teisinis santykis, t.y. trečiasis asmuo tampa skolininko kreditoriumi. Kitaip tariant, kai trečiasis asmuo akceptuoja siūlymą sutartį įvykdyti jo naudai, nuo to momento jis įgyja reikalavimo teisę.

2. Nuo sutikimo išreiškimo momento šalys praranda teisę atšaukti trečiojo asmens reikalavimo teisę ir kartu pakeisti vieną trečiąjį asmenį kitu.

3. Nuo sutikimo išreiškimo momento šalys be trečiojo asmens sutikimo nebegali keisti ar panaikinti sutarties sąlygų, išlygtų trečiojo asmens naudai.

Remiantis tuo, kad nuo sutikimo priimti prievolės įvykdymą momento trečiasis asmuo įgyja savarankišką reikalavimo teisę, tai jis tampa skolininko kreditoriumi. Tais atvejais, kai tiek kreditorius, tiek trečiasis asmuo turi reikalavimo teisę, tai skolininkas nuo sutarties šalių pasiūlymo sutartį įvykdyti trečiojo asmens naudai akceptavimo momento įgyja du kreditorius. Pagal bendrą taisyklę sutartinės prievolės šalis (skolininkas) gali turėti tik vieną kreditorių tos pačios pareigos atžvilgiu, tačiau sutartimi trečiojo asmens naudai įtvirtinama šios taisyklės išimtis. Tačiau tai nėra kreditorių daugetas, nes kiekvienas iš jų neturi teisės reikalauti lygios dalies įvykdymo. Kaip minėta, trečiasis asmuo gali reikalauti, kad skolininkas įgyvendintų sutartyje trečiajam asmeniui numatytas teises, taip pat pasinaudoti kitomis civilinių teisių gynybos priemonėmis, o kreditorius gali reikalauti, kad sutartis būtų tinkamai įvykdyta trečiojo asmens naudai ir turi teisę prisiteisti netesybas už sutarties nevykdymą.

Užsienio šalių teisės sistemos, Europos sutarčių teisės principai, UNIDROIT principai, LR CK 6.191 str. 2 d. numato galimybę trečiajam asmeniui atsisakyti reikalavimo teisės ir, aišku, kartu sutarties vykdymo jo naudai. Ši nuostata saugo trečiuosius asmenis nuo nepageidaujamos sutarties jiems vykdymo. Priežastys, dėl ko atsisakoma, yra nesvarbios. Dažniausiai atsisakoma gali būti, jei tam, kad trečiasis asmuo įgytų tam tikras teises pagal sutartį, būtina, jog jis įvykdytų tam tikras pareigas. Pripažįstama, kad kaip ir susitarimas suteikti reikalavimo teisę, taip ir jos atsisakymas gali būti aiškiai išreikštas arba numanomas. Šia teise atsisakyti reikalavimo teisės, trečiasis asmuo gali pasinaudoti, kol neišreiškė sutikimo, kad sutartis būtų vykdoma jo naudai. Siekdamas išvengti situacijos, kada skolininkas trečiajam asmeniui pradėjo vykdyti sutartį, nežinodamas, kad trečiasis asmuo jos atsisako, ir dėl to paskui reikia vykdyti restituciją, Vokietijos, JAV, Anglijos teisės sistemos reikalauja informuoti skolininką apie trečiojo asmens atsisakymą. Jei sutarties šalys vadovausis UNIDROIT principais, užteks informuoti arba skolininką, arba kreditorių.²⁹ Lietuvos teisėje apie tai nėra kalbama, todėl pasirinkimas, ką informuoti, priklauso nuo to, kieno interesus ketinama labiau saugoti – skolininko ar trečiojo asmens. Jei pasirinksime saugoti skolininko interesus, trečiajam asmeniui reikės jį informuoti, o

²⁹ Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (PICC)/edited by Stefan Vogenauer and Jan Kleinheisterkamp, Oxford P. 609.

jei ginsime trečiąjį asmenį – leisime jam rinktis, ką informuoti. Reikalavimo teisės atsisakymo pasekmės priklauso nuo sutarties ir nuo teisės sistemos. Vienur tai gali reikšti, kad skolininkas nebeturi jokių prievolių, kitur – kad reikalavimo teisę įgyja kitas asmuo arba kreditorius. Pavyzdžiui, LR CK 6.191 str. 2 d. suteikia teisę kreditoriui reikalauti, kad skolininkas įvykdytų sutartį jo naudai, jei trečiasis asmuo atsisakė. Sutartis nepasibaigia, ji lieka galioti, reikalavimo teisę išsaugo sutartį sudaręs asmuo – kreditorius, jei tai neprieštarauja įstatymams, sutarčiai ar prievolės esmei. Tai yra bendroji taisyklė, tačiau įstatymas ar sutartis gali numatyti, kad, trečiajam asmeniui atsisakius reikalavimo teisės, kreditorius neturi reikalavimo teisės, ir tokiu atveju sutartis pasibaigia.

Taigi, kad sutartis būtų įvykdyta trečiojo asmens naudai, reikalingas trečiojo asmens sutikimas. Nuo sutikimo priimti sutarties įvykdymą trečiasis asmuo įgyja reikalavimo teisę, t.y. tampa skolininko kreditoriumi, ir sutartį sudariusi šalis (kreditorius) nebegali atšaukti šios trečiojo asmens teisės bei be trečiojo asmens sutikimo negali keisti trečiojo asmens naudai išlygtų sutarties sąlygų. Dėl trečiajam asmeniui ir kreditoriui suteikiamos teisės reikalauti įvykdyti sutartį skolininkas įgyja du kreditorius, kurie abu siekia to paties tikslo – kad sutartis būtų tinkamai įvykdyta trečiojo asmens naudai. Iki sutikimo priimti sutarties įvykdymą, trečiasis asmuo gali atsisakyti nepageidaujamo sutarties vykdymo jo naudai, tačiau priklausomai nuo teisės sistemos ir sutarties, reikalavimo teisė vis tiek gali likti ją sudariusiai šaliai – kreditoriui.

1.2.4 Galimybė sukurti pareigas trečiajam asmeniui

Sutartis trečiojo asmens naudai sukuria trečiajam asmeniui teises, o ne pareigas. Tačiau manytina, kad sutartyje nurodytos pareigos tretiesiems asmenims įmanomos tik kaip sąlygos, kurių įvykdymas lemia trečiojo asmens reikalavimo teisės atsiradimą ir naudos gavimą iš tarp šalių sudarytos sutarties.³⁰ Taigi tam tikrais atvejais trečiasis asmuo gali būti įpareigotas atlikti tam tikras prievoles. Pavyzdžiui, nukentėjęs asmuo, norėdamas gauti draudimo išmoką pagal vairuotojų civilinės atsakomybės draudimo sutartį, visų pirma turi atlikti tam tikrus veiksmus – pateikti informaciją, dokumentus ir pan.

Taigi, sutartimi trečiojo asmens naudai galima sukurti ne tik teises, bet ir pareigas, bet šio pareigos gali atsirasti tik kaip susijusios su naudos gavimu.

³⁰ Pilipaitė R. Sutartys trečiųjų asmenų naudai // Juristas. 2008, Nr.2. P. 19.

1.3 Specifinės sutarčių trečiojo asmens naudai funkcijos

Sutartis trečiojo asmens naudai yra ypač reikšminga todėl, kad ją sunku visiškai pakeisti kitokiu sandoriu ar net keliais jų deriniais. Šią sutarčių savybę atskleidžia specifinės sutarties trečiojo asmens naudai funkcijos. Jos paaiškina, kodėl kartais būtina sudaryti būtent sutartis trečiojo asmens naudai.

Pirma, *trečiasis asmuo gali būti nesuinteresuotas dalyvauti sudarant bendrą sandorį*³¹. Pavyzdžiui, statybos rangovui sudarant subrangos sutartį, užsakovas (statytojas) gali būti nesuinteresuotas dalyvauti, nes žino, jog tinkamai atlikti darbus jis gali reikalauti iš rangovo pagal su juo sudarytą rangos sutartį. Tuo tarpu statybos rangovas subrangos sutartyje gali nustatyti užsakovui (statytojui) teisę tiesiogiai iš subrangovo reikalauti pašalinti darbų rezultatų trūkumus ar atlyginti dėl netinkamai atliktų darbų atsiradusią žalą. Rangovui tokią subrangos sutartį sudaryti palanku, nes, radus trūkumų ar atsiradus žalai, jis galės pasiūlyti užsakovui (statytojui) pasinaudoti numatytomis teisinėmis galimybėmis reikšti pretenzijas tiesiogiai subrangovui aplenkiant rangovą. Ir ši subrangos sutartis bus laikoma sutartimi trečiojo asmens naudai.

Antra, *trečiojo asmens dalyvavimu sudarant sutartį gali būti nesuinteresuotos ir pačios sutarties šalys*³². Pavyzdžiui, viena ar abi šalys dėl verslo ar su privačiu asmenų gyvenimu susijusių aplinkybių gali nenorėti kurį laiką atskleisti sutarties sudarymo fakto trečiajam asmeniui, kuris pagal sutartį įgyja reikalavimo teisę.

Trečia, *gali nebūti objektyvios galimybės visiems teisės ir (ar) pareigas įgyjantiems asmenims dalyvauti sudarant daugiašalį ar kelis dvišalius sandorius*, todėl sutartis trečiojo asmens naudai yra vienintelis būdas į civilinius teisinius santykius įtraukti trečią asmenį. Sudarant sutartis trečiojo asmens naudai trečiasis asmuo nedalyvauja. Galima išskirti kelis pavyzdžius, kuomet tretiesiems asmenims nėra galimybės dalyvauti sudarant sutartį trečiojo asmens naudai:

1. Naudos gavėjo gali nebūti, jo atsiradimas gali būti numanomas. Taip atsiranda galimybė sutartyse trečiojo asmens naudai nurodyti būsimą fizinį ar juridinį asmenį. Pavyzdžiui, negimęs vaikas.

2. Šalys sutartyje gali nurodyti kelis alternatyvius ar lygiaverčius trečiuosius asmenis, kurie įgyja teises pagal jų naudai sudarytą sutartį.

3. Trečiasis asmuo iki sutarties vykdymo gali būti konkrečiai nežinomas. Pavyzdžiui,

³¹ Pilipaitė R. Sutartys trečiųjų asmenų naudai // Juristas. 2008, Nr.2. P. 17.

³² Ten pat. P. 17.

vairuotojo civilinės atsakomybės draudimo sutartyse iki eismo įvykio atsiradimo nėra konkrečiai žinoma, kas bus laikomas naudos gavėju.

Minėtos trys specifinės sutarties trečiojo asmens naudai funkcijos parodo, kodėl šios sutartys tokios reikalingos asmenims ir kuriais atvejais gali atsirasti poreikis naudoti būtent sutarties trečiojo asmens naudai konstrukciją. Taip pat šios funkcijos patvirtina, jog būtų labai sunku ar neįmanoma vietoj sutarties trečiojo asmens naudai naudoti kitas sutartis. Šių funkcijų įgyvendinimui didelę reikšmę turi sutarties trečiojo asmens naudai prigimtis ir savybės.

1.4 Sutarties trečiojo asmens naudai atribojimas nuo kitų institutų

Sutartis trečiojo asmens naudai reikia atriboti nuo kitų teisės institutų, kurie funkcionaliai yra panašūs, bet iš tikrųjų skiriasi.

Sutarčių vykdymas trečiajam asmeniui. Sutartį trečiojo asmens naudai reikia skirti nuo sutarčių, kurios vykdomos trečiajam asmeniui. Šiais atvejais šalys taip pat sulygsta, kad sutartis turi būti įvykdoma trečiojo asmens naudai, tačiau savo susitarimu nenumato ar iš sutarties esmės nėra aišku, kad trečiasis asmuo turi savarankiško reikalavimo teisę. Pavyzdžiui, pirkėjas įpareigoja pardavėją pristatyti įsigytą daiktą trečiajam asmeniui. Tokiais atvejais naudos gavėjas – trečiasis asmuo reikalavimo teisės neįgyja, todėl reikalauti įvykdyti sutartį trečiajam asmeniui turi teisę tik kreditorius. Trečiasis asmuo tokiaime teisiniame santykiyje dalyvauja kaip faktinis įvykdymo gavėjas. Šiuo atveju skolininkas kreditoriaus nurodymu turi įvykdyti prievolę trečiajam asmeniui, ir toks įvykdymas laikomas tinkamu.³³

Reikalavimo perleidimo sutartis. Taip pat sutartis trečiojo asmens naudai skiriasi nuo reikalavimo perleidimo sutarties (cesijos sutarties). Pagal cesijos sutartį pradinis kreditorius savo reikalavimo teisę perduoda kitam asmeniui – naujam kreditoriui, o pats nustoja būti prievolės šalimi.³⁴ Taip prievolėje vietoj vieno asmens atsiranda kitas - vienas iš prievolės dalyvių pasikeičia. Tuo tarpu sutartimi trečiojo asmens naudai kreditorius savo reikalavimo teisės neperleidžia, jis išlieka prievolės šalimi, bet trečiasis asmuo kartu su kreditoriumi turi reikalavimo teisę. Reikalavimo perleidimo sutartis yra specialus susitarimas, kuriuo perleidžiama reikalavimo teisė. Sutartyje trečiojo asmens naudai iš karto nurodoma, kad trečiasis asmuo turi teisę reikalauti ją įvykdyti, nereikia atskiro susitarimo, kuriuo trečiajam asmeniui būtų perleista reikalavimo teisė. Pavyzdžiui, pagal pirkimo pardavimo sutartį šalys gali susitarti, kad pirkėjas už perkamą daiktą sumokės ne pardavėjui, o pardavėjo bankui, ir iš karto sutartyje numatyti, kad

³³ Ambrašenė D., Baranauskas E., Bubelienė D. ir kt. Civilinė teisė. Prievolių teisė: vadovėlis. Vilnius: LTU, 2004. P. 130.

³⁴ Mikelėnas V. Ir kt. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Vilnius: Justitia, 2003. P. 140.

teisę reikalauti įvykdyti sutartį – sumokėti už prekes – turi ir bankas. Taip viena pirkimo pardavimo sutartimi, sudaryta trečiojo asmens naudai, būtų pasiektas tas pats rezultatas kaip ir sudarant dvi sutartis: iš pradžių pirkimo pardavimo sutartį, o po to reikalavimo teisės perleidimo (cesijos) sutartį.

Atstovavimas. Atstovavimo institutą taip pat reikėtų atriboti nuo sutarties trečiojo asmens naudai. CK 2.132 straipsnyje numatyta, jog asmenys turi teisę sudaryti sandorius ne tik patys, bet ir per atstovus, išskyrus jei sandoriai gali būti sudaromi tik asmeniškai ar tam tikrus sandorius per atstovus draudžia sudaryti įstatymas. Atstovas turi būti veiksnus fizinis ar juridinis asmuo ir jis veikia atstovaujamojo vardu ir interesais, t.y. jo naudai. Esant atstovavimo teisiniams santykiams, šalis sieja dvejopo pobūdžio teisiniai santykiai: pasitikėjimo (fiduciariniai) teisiniai santykiai, susiklostantys tarp atstovaujamojo ir atstovo, bei santykiai tarp atstovo ir trečiųjų asmenų. Dėl atstovo veiksmų atstovaujamojo ir trečiąjį asmenį taip pat sieja teisiniai santykiai. Kai dėl atstovo veiksmų atsiranda šie santykiai, galima būtų išvelgti panašumą į santykius sudarius sutartį trečiojo asmens naudai: tarsi atstovas, kaip sutarties šalis, sudaro su trečiuoju asmeniu sutartį atstovaujamojo naudai. Tačiau nors sutartis yra sudaroma atstovo, tačiau jis sandorį sudaro atstovaujamojo vardu, tai sutarties šalimi ir yra laikomas atstovaujamas. Be to, kitaip nei sutartyje trečiojo asmens naudai, atstovaujamasis įpareigoja atstovą veikti jo vardu, atstovaujamojam nereikia duoti sutikimo, kad jis priims sutarties įvykdymą. Taigi nors atstovaujamasis ir yra naudos gavėjas, bet jis nėra laikomas trečiuoju asmeniu sutarties trečiojo asmens naudai prasme, nes atstovo sudarytas sandoris tiesiogiai sukuria, pakeičia ar panaikina atstovaujamojo teises ir pareigas, t.y. jis pats yra sutarties, sudarytos tarp atstovo ir trečiojo asmens, šalis.

Atstovavimo faktą patvirtina atstovaujamojo asmens išduotas įgaliojimas. Tai vienašalis rašytinės formos sandoris, kuriuo apibrėžiama atstovui suteiktų teisių apimtis bei turinys. Atstovaujamasis įgyja teisę reikalauti atstovą, kad jis veiktų pagal įgaliojimą, neviršydamas suteiktų teisių, atstovaujamojo naudai ir interesais. Kai atstovas sudaro sandorį su trečiuoju asmeniu, atstovaujamasis turi teisę reikalauti, kad trečioji šalis tinkamai įgyvendintų teises ir pareigas, kylančias iš šios sutarties. Taigi reikalavimo teisę, kad tinkamai trečiasis asmuo įvykdytų prievolę, turi tiek atstovas, tiek atstovaujamasis kaip naudos gavėjas. Tai labai panašu į sutartį trečiojo asmens naudai, tačiau vėlgi atstovaujamasis čia veikia ne kaip trečiasis asmuo, o kaip sutarties šalis.

Laidavimas. Laidavimo institutą taip pat galima klaidingai priskirti prie sutarties trečiojo asmens naudai instituto, tačiau jie nėra tapatūs. LR CK 6.76 str. pateiktas laidavimo apibrėžimas: laidavimo sutartimi laiduotojas už atlyginimą ar neatlygintinai įsipareigoja atsakyti kito asmens kreditoriui, jeigu tas asmuo, už kurį laiduojama, neįvykdys visos ar dalies savo

prievolės. Laidavimo sutartis gali būti sudaryta kaip atskira sutartis arba laidavimo sąlygos gali būti įrašytos į sutartį, iš kurios atsiranda pagrindinė laiduojama prievolė³⁵. Pirmuoju atveju sutartį gali pasirašyti laiduotojas ir kreditorius, pavyzdžiui, kai jie sutartį sudaro be skolininko žinios. Taip pat sutartį gali pasirašyti laiduotojas ir skolininkas, pavyzdžiui, kai nėra kreditoriaus reikalavimo, kad laiduotoju būtų konkretus asmuo, ir skolininkas turi teisę pats išsirinkti pakankamai turto turintį laiduotoją. Šiuo atveju tarp skolininko ir laiduotojo atsiranda laidavimo santykiai ir galima pamanyti, kad ši sutartis yra trečiojo asmens, t.y. kreditoriaus naudai. Tačiau taip nėra, nes, nors kreditorius ir yra laikomas naudos gavėju, tačiau jis nėra trečiasis asmuo, o yra laidavimo sutarties šalis, kadangi laidavimo sutartyje kaip esminės jos sąlygos turi būti nurodoma ne tik laidavimu užtikrinama prievolė, laiduotojas, bet ir kreditorius. Antruoju atveju, kai į pagrindinę sutartį įrašomos laidavimo sąlygos, sutartį pasirašo skolininkas, kreditorius ir laiduotojas. Čia jau matomas akivaizdus skirtumas nuo sutarties trečiojo asmens naudai, nes sutarties sudaryme dalyvauja trys šalys, o sutartyje trečiojo asmens naudai trečiasis asmuo nėra laikomas sutarties šalimi ir sutarties sudaryme jis nedalyvauja.

Pagal LR CK 6.81 str. kai prievolė, už kurią buvo laiduota, neįvykdoma, skolininkas ir laiduotojas yra solidarieji bendraskoliai (išimtiniais atvejais laiduotojas atsako subsidiariai). Solidariosios atsakomybės atveju kreditorius turi teisę reikalauti, kad jie prievolę įvykdytų tiek kartu, tiek skyrium. Taigi kreditorius savo reikalavimą gali nukreipti pasirinktinai: arba į du asmenis, arba į kurį nors vieną, bet jie vis tiek yra bendraskoliai. Tuo tarpu sutartyje trečiojo asmens naudai, kur reikalavimo teise įvykdyti prievolę gali pasinaudoti du asmenys – tiek kreditorius, tiek trečiasis asmuo, skolininkas yra vienas, bet kreditoriai gali būti du, kurie gali siekti to paties tikslo. Trečiasis asmuo ir kreditorius gali reikalauti, kad sutartis būtų įvykdyta trečiojo asmens naudai. Jei skolininkas neįvykdys sutarties trečiojo asmens naudai, trečiasis asmuo gali reikalauti iš kreditoriaus prievolės įvykdymo jo naudai, jei kreditorius tokią galimybę buvo numatęs sutartyje. Laidavimo sutartyje laiduotojas nėra laikomas kreditoriumi skolininko atžvilgiu, bet kreditoriaus teises jis gali įgyti, kai įvykdys prievolę už skolininką.

Taigi visais šiais keturiais atvejais, atribojant sutarties trečiojo asmens naudai institutą nuo kitų institutų, matoma, jog sutartis trečiojo asmens naudai yra išskirtinis, patogus ir minėtoms sutartims netapatų institutas. Per šių institutų atribojimą dar kartą yra pabrėžiami kai kurie sutarties trečiojo asmens naudai turinio elementai.

³⁵ Mikelėnas V. Ir kt. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Vilnius: Justitia, 2003. P. 121.

2. REIKALAVIMO TEISĖS SUTEIKIMO BŪDAI TREČIAJAM ASMENIUI SUTARTYSE TREČIOJO ASMENS NAUDAI UŽSIENIO IR LIETUVOS TEISĖJE

2.1. Susitarimas suteikti reikalavimo teisę trečiajam asmeniui sutartyse trečiojo asmens naudai

Paprastai sutartis sudaroma kontrahento naudai. Tačiau daugelis pasaulio valstybių pripažįsta, kad sutartis gali būti šalių sudaryta, kad sukurtų teises tretiesiems asmenims, kurie nėra sutarties šalys. Kaip jau minėta, yra išskiriama sutartis trečiojo asmens naudai ir sutarties vykdymas trečiajam asmeniui. Šiais abiem atvejais prievolė, kuri turėtų būti vykdoma sutarties šaliam, yra vykdoma trečiajam asmeniui. Pavyzdžiui, pirkėjas pardavėjo reikalavimu už prekes moka pardavėjo kreditoriui, o ne pačiam pardavėjui, arba pardavėjas teikia prekes pagal pirkėjo reikalavimą trečiajam asmeniui, ne pirkėjui asmeniškai. Tačiau sutartis trečiojo asmens naudai skiriasi nuo sutarties vykdymo trečiajam asmeniui tuo, kad trečiasis asmuo ne tikai gauna pažadėtą įvykdymą, bet gali iš skolininko reikalauti sutarties jo naudai įvykdymo.³⁶ Susitarimas bus laikomas sutartimi trečiojo asmens naudai, jei trečiasis asmuo – naudos gavėjas – turės teisę priversti skolininką ją vykdyti. Kitaip tariant, norint pripažinti, kad sutartis yra trečiojo asmens naudai, reikia įrodyti, jog trečiasis asmuo turi savarankišką reikalavimo teisę. Skirtingos teisės sistemos pripažįsta skirtingus reikalavimo teisės įgijimo būdus. Šiame skyriuje, analizuojant reikalavimo teisės įgijimo būdus, pasirinktos tirti būtent tos teisės sistemos, kurių normas palyginus, galima pastebėti skirtumus.

Tarptautinių komercinių sutarčių UNIDROIT principuose, Europos sutarčių teisės principuose, įvairių valstybių Civiliniuose kodeksuose yra įtvirtintas sutarties trečiojo asmens naudai institutas. Daugelyje sutarties trečiojo asmens naudai institutą įtvirtinančių normų numatyta, kad turi būti šalių susitarimas suteikti reikalavimo teisę. Vien suteikti naudą trečiajam asmeniui nepakanka. Taigi, vienas iš trečiojo asmens reikalavimo teisės įgijimo būdų sutartyse trečiojo asmens naudai yra sutarties šalių susitarimas suteikti trečiajam asmeniui reikalavimo teisę.

UNIDROIT principų 5.2.1 straipsnio 1 dalis numato, kad sutarties šalys gali suteikti trečiajam asmeniui reikalavimo teisę aiškiai išreikštu arba numanomu susitarimu. Šio straipsnio 2 dalis numato, kad trečiojo asmens teisės reikalauti skolininką įvykdyti sutartį turinys ir egzistavimas yra apibrėžtas šalių susitarime ir priklauso nuo susitarimo sąlygų ir ribojimų.³⁷ Iš

³⁶ Richard Stone and Ralph Cunnington, Text, cases and materials on contract law, London ; New York (N.Y.): Routledge-Cavendish : Taylor & Francis Group, 2007, P. 880

³⁷ <http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/main.htm> [žiūrėta 2009-04-12]

minėto UNIDROIT principų straipsnio matyti, kad šalys gali susitarti suteikti naudą ir reikalavimo teisę trečiajam asmeniui. Reikalavimo teisės turinys priklauso nuo šalių susitarimo. Sutarties šalių susitarimas, siekiant suteikti reikalavimo teisę, yra privalomas.

UNIDROIT principų komentaro rengimo komisija (toliau – UNIDROIT komisija) numatė, kad sudarant sutartį trečiojo asmens naudai, būtina, jog būtų susitarimas suteikti reikalavimo teisę trečiajam asmeniui ir kad trečiąjį asmenį būtų galima identifikuoti. Sutartyje trečiojo asmens naudai neužtenka sutarties šalių susitarimo suteikti naudą trečiajam asmeniui. Gali būti sudaryti susitarimai, kuriais bus suteikta nauda, bet nebus duota teisė reikalauti sutarties įvykdymo. Tai nebus sutartis trečiojo asmens naudai 5.2.1. straipsnio prasme. Tas skirtumas tarp sutarties, kuria suteikiama nauda ir sutarties, kuria suteikiama ne tik nauda, bet ir reikalavimo teisė, yra gerai įrodytas nacionalinėse teisės sistemose: Anglijos, Vokietijos teisėje, kur net skiriasi terminologija apibūdinanti sutartis. Skirtumą pripažįsta ir Prancūzijos teisė. UNIDROIT komisija pasisako, kad pats faktas, jog trečioji šalis gaus naudą iš sutarties vykdymo, neduoda jai jokių teisių reikalauti įvykdyti sutartį. Neužtenka, kad šalys ketino suteikti naudą trečiajam asmeniui, bet reikia žiūrėti, ar šalys susitarė duoti reikalavimo teisę trečiajam asmeniui.³⁸

Kita vertus, sutarties šalių susitarimo suteikti reikalavimo teisę gali neužtekti. Kaip minėta UNIDROIT principų 5.2.1 str. 2 d., reikalavimo teisės atsiradimas, jos turinys priklauso nuo sutarties sąlygų. Todėl sutarties šalys gali numatyti papildomus reikalavimus, kuriuos įgyvendinus, trečiasis asmuo įgis reikalavimo teisę. Pavyzdžiui, sutarties šalys gali išlygti, kad reikalavimo teisė trečiajam asmeniui atsiranda po kurio laiko arba tik kai kreditorius įvykdys savo įsipareigojimus skolininkui ir kt. Taigi, dispozityvi UNIDROIT principų 5.2.1 str. 2 d. norma, nenurodanti griežtų reikalavimų, palengvina reikalavimo teisės sukūrimą trečiajam asmeniui bei leidžia pačioms sutarties šalims nustatyti papildomus reikalavimus. Papildomus reikalavimus siekiant suteikti reikalavimo teisę trečiajam asmeniui nustatyti leidžia ir Prancūzijos, Vokietijos teisė.³⁹

Trečiasis asmuo, pareiškęs ieškinį skolininkui, turi įrodyti, kad sutarties šalys susitarė suteikti šią teisę. Jei skolininkas tvirtina, kad, šalys sutarė, jog numatė papildomus reikalavimus trečiajam asmeniui, kad šis įgytų reikalavimo teisę, ir trečiasis asmuo jų neatitinka, tai skolininkas pats turi tai įrodyti.⁴⁰ Taigi, kad trečiasis asmuo galėtų pasinaudoti reikalavimo teise, užtenka įrodyti, kad šalys susitarė ją suteikti, o papildomus reikalavimus įrodinės skolininkas.

UNIDROIT principų 5.2.2 str. numato, kad turi būti galima tiksliai iš sutarties

³⁸ Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (PICC)/edited by Stefan Vogenauer and Jan Kleinheisterkamp, Oxford, P. 588.

³⁹ Ten pat.

⁴⁰ Ten pat.

identifikuoti naudos gavėją, kuris nebūtinai turi egzistuoti sutarties sudarymo metu. Sutarties sudarymo metu nereikia trečiojo asmens sutikimo, pritarimo, leidimo, susitarimo su trečiuoju asmeniu, kad jam bus suteikta reikalavimo teisė. Tačiau, pavyzdžiui, Danijos teisėje sutarties sudarymo metu yra reikalaujama trečiojo asmens sutikimo, nors ir numanomo. Apskritai trečiojo asmens sutikimas priimti sutarties vykdymą, kartu ir reikalavimo teisę, yra reikalingas tik įsitikinti, kad trečiasis asmuo šios teisės neatsisako ir po sutikimo įtvirtinti reikalavimo teisę kaip nekeičiamą.

Europos sutarčių teisės principų 6:110 str. 1 d. numatyta, kad trečiasis asmuo gali reikalauti įvykdyti sutartinę prievolę, jei šalys savo susitarimu suteikė šią teisę arba toks šalių susitarimas numanomas iš sutarties tikslo arba iš bylos aplinkybių. Nėra būtina, kad trečiasis asmuo būtų nustatytas sutarties sudarymo metu.⁴¹ Taigi, šie principai taip pat numato, kad trečiasis asmuo gali reikalauti skolininką įvykdyti sutartinę prievolę, jei šitai buvo šalių sutarta aiškiai arba numanoma atsižvelgiant į sutarties esmę. Nepakanka sutarties šalių susitarimo, kad trečiasis asmuo gaus naudą iš sutarties. Esminis susitarimo požymis – šalys ketino suteikti savarankišką teisę reikalauti tos naudos.⁴² Kaip matyti, šios taisyklės išraiškos forma Europos sutarčių teisės principuose beveik nesiskiria nuo UNIDROIT principų 5.2.1 ir 5.2.2 str. Šis Europos sutarčių teisės principų straipsnis nėra taikomas tretiesiems asmenims, kuriems šalys neketino sutartimi suteikti reikalavimo teisės, bet įstatymas jiems leidžia pareikšti reikalavimus, pavyzdžiui, vartotojams, kurie naudoja savo buityje jų šeimos narių nupirktus daiktus. Pagal šį straipsnį reikalauti vykdyti išpareigojimus skolininko gali reikalauti trečiasis asmuo kartu su kreditoriumi.

Vokietijos civilinio kodekso 328 straipsnio, reglamentuojančio sutartis trečiojo asmens naudai, 1 dalyje numatyta, kad sutartyje šalys gali susitarti, jog sutartis būtų vykdoma trečiajam asmeniui ir šis įgytą teisę tiesiogiai reikalauti, kad sutartis būtų jam įvykdyta. Šio straipsnio 2 dalis numato, kad nesant sutartyje specialios sąlygos, parodančios, ar trečiasis asmuo įgyja reikalavimo teisę, ar ši teisė įsigalioja nedelsiant, ar priklauso nuo tam tikrų sąlygų, ar šalys turi galią nutraukti sutartį ar atšaukti trečiojo asmens teises be trečiojo asmens sutikimo, tai turi būti numanoma iš visumos sutarties sąlygų, ypač iš sutarties tikslo.⁴³ Taigi, Vokietijos teisė taip pat išskiria pagrindinį sutarties trečiojo asmens naudai požymį – trečiojo asmens reikalavimo teisę. Minėtame Vokietijos civilinio kodekso straipsnyje numatyta, kad turi būti šalių susitarimas šią teisę suteikti. Siekiant sudaryti sutartį trečiojo asmens naudai, reikalaujama dviejų sąlygų – susitarimo suteikti naudą ir susitarimo suteikti reikalavimo teisę trečiajam asmeniui. Sutartyje

⁴¹ Ole Lando, Hugh Beale, Commission on European Contract Law, 2003, P. 317.

⁴² Dunny Busch, The principle of European contract law and Dutch law – a commentary, 2002, P. 281.

⁴³ http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/englisch_bgb.html#BGBengl_000P328 [žiūrėta 2009-05-17]

nesant aiškios sąlygos, numatančios, kad šalys sutarė suteikti trečiajam asmeniui reikalavimo teisę, tai turi būti aišku iš sutarties sąlygų visumos. Reikalavimo teisės atsiradimo momentas, papildomi reikalavimai jai atsirasti taip pat turi būti nurodyti sutartyje arba numanomi iš sutarties sąlygų.

Rusijos civilinio kodekso 430 str. 1 d. nurodyta, kad sutartis trečiojo asmens naudai yra sutartis, kurioje šalys tiksliai nurodė, kad skolininkas sutartį vykdys ne kreditoriui, bet trečiajam asmeniui, kuris yra tiksliai nurodytas arba numanomas, ir turintis teisę reikalauti iš skolininko, kad šis jam įvykdytų prievolę.⁴⁴ Rusijos civilinis kodeksas nenumato, kad turi būti šalių susitarimas suteikti reikalavimo teisę, tačiau reikalauja dviejų sąlygų – nurodyti, kad sutartis vykdoma trečiajam asmeniui ir trečiasis asmuo turi turėti reikalavimo teisę. Sutartis bus trečiojo asmens naudai, jei šalys susitarė, kad skolininkas prievolę vykdys trečiajam asmeniui, kuris turi reikalavimo teisę. Reikalavimo teisė trečiajam asmeniui turi būti suteikta. Rusijos kaip ir Lietuvos teisės mokslininkai siūlo skirti sutartį trečiojo asmens naudai nuo sutarties vykdymo trečiajam asmeniui, pagal kurią trečiasis asmuo neįgyja reikalavimo teisės.

LR CK 6.191 str., reglamentuojantis sutartis trečiojo asmens naudai, taip pat nemini sutarties šalių susitarimo suteikti reikalavimo teisę. Šio straipsnio 1 dalyje nurodyta, jog sutartį sudariusiems asmenims sulygus, kad iš sutarties atsiradusi prievolė turi būti įvykdyta trečiajam asmeniui, reikalauti įvykdyti prievolę turi teisę tiek sutartį sudaręs asmuo, tiek ir trečiasis asmuo, kurio naudai išlygtas prievolės įvykdymas, jeigu ko kita nenumato įstatymai ar sutartis arba nelemia prievolės esmė.⁴⁵ Šį straipsnį tikslinga aiškinti atsižvelgiant į Europos sutarčių teisės principus, UNIDROIT principus, pasiremti Vokietijos teise. Šiose teisės sistemose išakmiai nurodoma susitarimo suteikti reikalavimo teisę būtinybė sutartyse trečiojo asmens naudai. Neužtenka, kad sutartimi šalys sulygtų sutarties vykdymą trečiojo asmens naudai, bet reikalaujama sutarties šalių susitarimo suteikti trečiajam asmeniui reikalavimo teisę. Taigi, sutartimi trečiojo asmens naudai pagal LR CK 6.191 str. galima laikyti sutartį, kuria šalys susitarė suteikti naudą ir reikalavimo teisę trečiajam asmeniui. Dėl 6.191 str. dispozityvaus pobūdžio manytina, kad šalys sutartyje gali numatyti ir papildomas sąlygas tretiesiems asmenims, kad jas įvykdę jie įgytų reikalavimo teisę.

Aiškinant ir taikant LR CK 6.191 str. būtina akcentuoti šalių susitarimo suteikti reikalavimo teisę trečiajam asmeniui būtinybę, kadangi jis leidžia atskirti sutarties vykdymą trečiajam asmeniui nuo sutarties trečiojo asmens naudai. Pirmuoju atveju tik pats prievolės vykdymas yra nukreipiamas į trečiąjį asmenį, pavyzdžiui, pirkėjo nurodymu trečiojo asmens

⁴⁴ Russia (Federation), William Elliott Butler, Vinogradoff Institute (University College, London), Russian civil legislation – the civil code (parts one and two) and other, P. 211.

⁴⁵ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262, 6.191 str.

sandėlyje iškraunamos prekės arba pardavėjo nurodymu pirkėjas už prekes sumoka trečiajam asmeniui. Tačiau nereiškia, jog trečiasis asmuo įgyja kokias nors teises pagal sutartį, įskaitant ir reikalavimo teisę.⁴⁶ Susitarimas suteikti reikalavimo teisę gali būti matomas iš sutarties sąlygų arba numanomas. Norint sudaryti sutartį trečiojo asmens naudai, patartina kuo aiškiau nurodyti, kad trečiasis asmuo turi reikalavimo teisę, ir tik nuo šio valios išreiškimo priklausys, ar bus sudaryta sutartis trečiojo asmens naudai, ar nebus. Nors sutartyje nustatant reikalavimo teisę šalių valios išreiškimo forma ir nėra svarbi, tačiau siekiant išvengti ginčų, šalims svarbu tinkamai rašytinėje sutartyje užfiksuoti jų tikrąją valią. Teisė apsispręsti sudaryti sutartį trečiojo asmens naudai priklauso sutarties šalims. Apsisprendimas asmenims sudaryti sutartis trečiojo asmens naudai yra sutarties šalių autonomijos dalis, jų laisvė.⁴⁷ Šalys, remdamosi dispozityviomis sutartis trečiojo asmens naudai reglamentuojančiomis teisės normomis, pavyzdžiui LR CK 6.191 straipsnio 1 dalimi, gali sudaromoje sutartyje nustatyti, kad trečiasis asmuo, gaunantis naudą iš sutarties, reikalavimo teisės įvykdyti sutartį neįgyja. Tuomet sutartis nebus laikoma sutartimi trečiojo asmens naudai, o tik sutartimi, kuri yra vykdoma trečiajam asmeniui.

Vokietijos civilinis kodeksas, UNIDROIT, Europos sutarčių teisės principai sutartyse trečiojo asmens naudai reikalauja aiškaus arba numanomo susitarimo suteikti reikalavimo teisę. Susitarimo suteikti naudą nepakanka. Šalys gali sutartyje numatyti ir papildomus reikalavimus, kuriuos įgyvendinus trečiasis asmuo įgytų reikalavimo teises. Atsižvelgiant į šias teisės sistemas, tikslinga aiškinti LR CK 6.191 str. 1d.

2.2 Ketinimas suteikti reikalavimo teisę trečiajam asmeniui sutartyse trečiojo asmens naudai

Apartuose UNIDROIT principų, Europos sutarčių teisės principų, Vokietijos civilinio kodekso straipsniuose, reglamentuojančiuose sutartis trečiojo asmens naudai, numatyta, jog yra būtinas šalių susitarimas suteikti reikalavimo teisę trečiajam asmeniui. Šis susitarimas gali būti išreikštas sutarties sąlygose arba numanomas. Tačiau kitoje norminėje ir mokslinėje teisinėje literatūroje apie būtiną šalių susitarimą nėra taip aiškiai kalbama. Daug kur pažymima, kad galimybė suteikti ar nesuteikti reikalavimo teisę trečiajam asmeniui priklauso nuo šalių ketinimo (ang. *intention*).

Teisės aktuose oficialiai gali būti numatyta, kad, siekiant suteikti reikalavimo teisę trečiajam asmeniui, būtinas šalių ketinimas. Pavyzdžiui, Šveicarijos prievolių kodekso 112 str. 2

⁴⁶ INTERNATIONALE INSTITUTE FOR UNIFICATION OF PRIVATE LAW. Principles of International Commercial Contracts 2004. – Rome: UNIDROIT, 2004. P. 142

⁴⁷ Ten pat P. 142

d. numato, kad tretieji asmenys gali savarankiškai reikalauti prievolės vykdymo, kai šią teisę ketino suteikti abi sutarties šalys.⁴⁸

Dažnai valstybių sutarčių teisės normose pripažįstama, kad užtenka šalių ketinimo sukurti reikalavimo teisę trečiajam asmeniui, tačiau kai kur teisės normos numato papildomus reikalavimus. Pavyzdžiui, Italijos, Prancūzijos ir Portugalijos kodeksai numato suvaržymus ir leidžia susitarimus trečiojo asmens naudai, jei jie atitinka tam tikras sąlygas. Italijos civilinio kodekso 1411 str. 1 d. numatyta, kad sąlyga trečiojo asmens naudai yra teisėta, jei ją įtraukusi sutarties šalis turi trečiojo asmens atžvilgiu tam tikrą interesą. Šio straipsnio 2 dalis numato, kad trečiasis asmuo įgyja reikalavimo teisę skolininko atžvilgiu, jei sutartyje yra tokia sąlyga ir nenumatyta kitaip. Interesas gali būti turtinis, moralinis ar kitoks, tačiau būtinai teisėtas.⁴⁹ Ir kaip matyti iš šio straipsnio 2 dalies, tam kad trečiasis asmuo įgytų reikalavimo teisę, sutartyje turi būti aiškiai išreikšta sąlyga, suteikianti šią teisę.

Prancūzijos civilinio kodekso 1121 str. taip pat numato papildomų reikalavimų: kreditorius turi būti davęs dovaną ar kitokią naudą skolininkui ir turi būti išlygęs kažką savo naudai. Tačiau Prancūzijos teismai nesilaikė šio ribojimo ir ši straipsnį išaiškino savaip, nes dėl XIX a. viduryje suklestėjusio gyvybės draudimo verslo teismai buvo spaudžiami leisti apdraustiesiems tretiesiems asmenims tiesiogiai reikalauti vykdyti prievolę jų naudai. Nuo 1888 m. Prancūzijos kasacinis teismas laikė, jog kreditoriui nereikia duoti dovanos skolininkui ta tiesiogine prasme. Kreditorius dovanos reikalavimą skolininkui įvykdo sumokėdamas draudimo įmoką ar suteikdamas draudėjui (skolininkui) kitą ekonominę naudą. Prancūzijos civilinio kodekso 1121 str. numatytą reikalavimą, kad kreditorius turi būti išlygęs kažką savo naudai, teismai laikė patenkinimą, jei kreditorius gavo moralinę naudą. Gyvybės draudimo sutartyse moralinė nauda yra laikoma apdraudusiojo suvokimas, kad draudimo suma, atsiradus draudimui įvykiui, bus išmokėta trečiajam asmeniui. Portugalijos kodeksas taip pat reikalauja kreditoriaus suinteresuotumo skolininko atžvilgiu, bet praktikoje tai reiškia, kad kreditoriaus interesas yra moralinis⁵⁰.

JAV sutarčių teisė taip pat išskiria sutartis trečiojo asmens naudai. Vienas svarbiausių dabar JAV sutartis trečiojo asmens naudai reglamentuojančių teisės aktų yra Antrasis sutarčių sąvadas. Jis trečiuosius asmenis – naudos gavėjus – skirsto į iš anksto numatytus (ang. *intended beneficiary*) ir atsitiktinius (ang. *incidental beneficiary*). Tik iš anksto numatyti naudos gavėjai, skirtingai nei atsitiktiniai, turi reikalavimo teisę. Antrojo sutarčių sąvado (1981) 302 str. 1 d.

⁴⁸ Hein Kötz, Axel Flessner, Tony Weir, *European Contract law: formation, validity, and content of contracts*, 1997, P. 249.

⁴⁹ Mikelėnas V. *Sutarčių teisė*. Vilnius: Justitia, 1996. P. 514.

⁵⁰ Hein Kötz, Axel Flessner, Tony Weir, *European Contract law: formation, validity, and content of contracts*, 1997, P. 250.

numato, kad jei šalys nesusitarė kitaip, naudos gavėjas yra laikomas iš anksto numatytu ir turi teisę reikauti sutarties vykdymo jo naudai, jei buvo šalių ketinimas ir :

1) įvykdant susitarimą trečiojo asmens naudai, bus įgyvendintas kreditoriaus įsipareigojimas trečiajam asmeniui sumokėti pinigus arba

2) iš aplinkybių matyti, kad kreditorius ketina suteikti naudą trečiajam asmeniui.⁵¹

Pirmojo sutarčių sąvado 133 str. buvo įvardyti kelių rūšių naudos gavėjai: dovanos gavėjas, kreditorius naudos gavėjas ir atsitiktinis naudos gavėjas. Trečiajam asmeniui, laikomam kreditoriumi naudos gavėju (ang. *creditor beneficiary*), skolininkas įpareigojamas vykdyti prievolę, nes kreditorius turi šiam trečiajam asmeniui teisinių pareigų. Pavyzdžiui, skolininkas įsipareigoja sumokėti skolą ne tiesiogiai kreditoriui, bet kreditoriaus bankui, kuriam kreditorius yra skolingas. Trečiajam asmeniui, laikomam dovanos gavėju (ang. *donee beneficiary*), kreditorius iki tol neturėjo jokių įsipareigojimų. Pavyzdžiui, asmuo A nori padovanoti asmeniui B 200 dolerių. Asmuo A parduoda televizorių pirkėjui, kurį įpareigoja tuos pinigus sumokėti ne jam, bet asmeniui B. Nesant šalių ketinimo suteikti trečiajam asmeniui naudą, trečiasis asmuo yra laikomas atsitiktiniu naudos gavėju - kuris neturi reikalavimo teisės, bet gauna naudą iš sutarties. Pavyzdžiui, Jonas užmokėjo mokytojai, kad ši jo namuose du metus mokytų jo suaugusią dukterį Martą groti pianinu. Martos kaimynė Alicija visada taip pat klausydavosi pamokų. Mokytojai po keleto mėnesių nutraukus mokymą, iškilo klausimas, kas turi reikalavimo teisę ir gali paduoti ieškinį. Alicija negali reikalauti įvykdyti sutartį, nes sutarties šalys nesiekė, kad ji gautų naudos iš sutarties vykdymo, ji yra atsitiktinis naudos gavėjas. Tačiau ieškinį pareikšti gali Jono dukra Marta.⁵² Atsitiktinį naudos gavėją Antrasis sutarčių sąvadas paliko, tačiau vietoj kreditoriaus naudos gavėjo ir dovanos gavėjo atsirado jau minėtas iš anksto numatytas naudos gavėjas. Nors ir šiuo atveju pakeistos sąvokos, bet iš anksto numatytas naudos gavėjas apima dovanos gavėją ir kreditorių naudos gavėją.⁵³ Teismai dar dažnai vartoja senuosius pavadinimus, tačiau skirtumas yra tik tas, kad Antrojo sutarčių sąvado 302 str. 1 d. 2 p. yra labai bendras, išplečia ankstesnį dovanos gavėjo suvokimą ir apima visus atvejus, kada trečiajam asmeniui nėra sumokama kreditoriaus skola.⁵⁴

Vadovaujantis Antruoju sutarčių sąvadu, trečiasis asmuo laikomas iš anksto numatytu naudos gavėju ir turi reikalavimo teisę, jei yra šalių ketinimas ir jei vykdant sutartį trečiojo asmens naudai bus įgyvendintas kreditoriaus įsipareigojimas trečiajam asmeniui, arba jei

⁵¹ Robert Frank Cushman, John D. Carter, Paul J. Gorman, Douglas F. Coppi, 2001, *Construction disputes – representing the contractor*, P. 276.

⁵² Klimas T. *Comparative contract law: a transsystemic approach with an emphasis on the Continental law: cases, text and materials*. Durham (N.C.): Carolina Academic Press, 2003. P. 420.

⁵³ Daniel P Ryan, *Essential Principles of Contract And Sales Law in the Northern Pacific*, 2005, P. 320

⁵⁴ Farnsworth, Edward Allan, *Farnsworth on contracts*, New York : Aspen Publishers, 2004. P. 13.

kreditorius ketino suteikti dovaną (naudą) naudos gavėjui. JAV teismų praktikoje ir teisės doktrinoje yra dvi koncepcijos, koks turi būti šalių ketinimas. Pirmoji teorija aiškina, kad trečiasis asmuo būtų laikomas naudos gavėju, turinčiu reikalavimo teisę, jis turi įrodyti, kad buvo šalių ketinimas suteikti jam naudą.⁵⁵ Taigi, pagal Antrojo sutarčių sąvado 302 str. 1 d. naudos gavėjas yra iš anksto numatytas ir turi teisę reikalauti sutarties vykdymo jo naudai, jei šalys ketino suteikti trečiajam asmeniui naudą ir kreditorius norėjo jam suteikti naudą dėl vienos iš dviejų priežasčių: arba siekdamas įgyvendinti savo kažkokią pareigą, arba norėdamas padovanoti dovaną.⁵⁶

Kitas šio straipsnio aiškinimas pasižymi tuo, kad trečiasis asmuo įgyja teisę reikalauti sutarties įvykdymo jo naudai, jei akivaizdu, kad sutarties šalys šią teisę ketino suteikti savo sutartimi. Neužtenka, kad sutartis nurodo tik prievolės vykdymą trečiajam asmeniui, t.y. kad iš sutarties matomas ketinimas suteikti trečiajam asmeniui naudą. Iš sutarties taip pat turi matytis ketinimas suteikti trečiajam asmeniui reikalavimo teisę.⁵⁷ Pavyzdžiui, *Lonsdale v. Chesterfield* (1983) byloje teismas pasisakė, kad svarbiausia ne tai, ar šalys ketino suteikti naudą trečiajam asmeniui, bet tai, ar šalys norėjo (ketino), kad skolininkas suvoktų, jog trečiasis asmuo turi tiesioginio reikalavimo teisę.⁵⁸ Taigi, antrasis aiškinimas, nurodantis, kad trečiasis asmuo yra laikomas iš anksto numatytu naudos gavėju, jei jam šalys ketino suteikti ne tik naudą, bet ir reikalavimo teisę, yra artimesnis UNIDROIT, Europos sutarčių teisės principuose, Vokietijos teisėje aptinkamame sutarties trečiojo asmens naudai aiškinyje. Tuo tarpu pirmasis aiškinimas, teigiantis, kad trečiasis asmuo yra iš anksto numatytas naudos gavėjas, jei šalys savo susitarimu ketino jam suteikti naudą, yra dažniau aptinkamas JAV teismų praktikoje. Nuo skirtingų teismų priklauso, kuriuo atveju jie leidžia tretiesiems asmenims pareikšti ieškinį: ar kada šalys sutartimi ketino suteikti naudą, ar kada ketino suteikti ne tik naudą, bet ir reikalavimo teisę.

JAV teismai pripažįsta, kad nustatymas, ar buvo šalių ketinimas suteikti naudą (reikalavimo teisę), priklauso, kaip bus aiškinama sutartis. Jei buvo aiškiai išreikštas ketinimas suteikti naudą (reikalavimo teisę) arba jos nesuteikti, tai paprasta nustatyti, kad sutartis sudaryta trečiojo asmens naudai arba kontrahento naudai. Kita vertus, net jei sutartyje yra aiškiai numatyta sąlyga, kad trečiajam asmeniui neketinama suteikti naudos (reikalavimo teisės), tačiau teismas gali šią sutarties sąlygą pripažinti kaip prieštaraujančią viešajai tvarkai, imperatyvioms teisės normoms. Pavyzdžiui JAV teismas *Hossain v. Rauscher Pierce Refsnes* (1999) byloje pripažino, kad į krilingo sutartį brokeriams įtraukus sąlygą, jog tretiesiems asmenims (investuotojams) neketinama suteikti naudos, šią sąlygą teismas pripažino prieštaraujančia

⁵⁵ Tina L. Stark, *Negotiating and drafting contract boilerplate*, P.99.

⁵⁶ Jeffrey F. Beatty, Susan S. Saulson, *Introduction to business law*, 2009, P. 171.

⁵⁷ Brian A. Blum, *Contracts examples and explanations*, 2007, P. 724-725.

⁵⁸ Farnsworth, Edward Allan, *Farnsworth on contracts*, New York : Aspen Publishers, 2004., P. 14.

Kanzasas viešajai tvarkai, nes apskritai krilingo sutarties paskirtis yra suteikti naudą investuotojams.⁵⁹

Net kai yra aiški sąlyga, nurodanti trečiojo asmens reikalavimo teisę, vis tiek yra atsižvelgiama, ar protingas trečiasis asmuo galės pasinaudoti šia teise. Tačiau neretai nutinka, kad sutartyje nėra aiškios sąlygos, rodančios šalių ketinimą. Tuomet ketinimas nustatomas aiškinant ir interpretuojant faktinius įrodymus, o jei to neįmanoma padaryti – sprendžiama, ar šalys, protingai elgdamosi, galėjo numatyti reikalavimo teisę trečiajam asmeniui.⁶⁰ Tai pagal JAV teisę galėtų reikšti, kad esant sutartyje sąlygai, kad nauda suteikiama trečiajam asmeniui, ir nenurodant, kad sutartimi trečiajam asmeniui suteikiama reikalavimo teisė, ketinimas suteikti reikalavimo teisę galėtų būti numanomas.

JAV teismai ne tik nesutaria, koks turi būti sutarties šalių ketinimas (ar suteikti naudą, ar ir reikalavimo teisę), bet ir nesutaria kieno jis turi būti. Vienose bylose nurodyta, kad ketinimas suteikti naudą turi būti kreditoriaus, kitose bylose reikalauja abiejų šalių ketinimo.⁶¹ Pavyzdžiui, Pensilvanijos teismai pripažįsta, kad sutartyje trečiojo asmens naudai turi būti abipusis šalių ketinimas suteikti reikalavimo teisę.⁶² Jei kreditorius ketino suteikti reikalavimo teisę trečiajam asmeniui, tai būtinas išreikštas ar numanomas skolininko pritarimas.⁶³

Taigi, apibendrinant JAV teisę, galima sakyti, kad priklausomai nuo JAV teismų, skiriasi reikalavimai, kad sutartis būtų pripažinta trečiojo asmens naudai ir trečiasis asmuo turėtų reikalavimo teisę. Vienur trečiasis asmuo yra pripažįstamas iš anksto numatytu ir turi reikalavimo teisę, jei jam šalys ketino suteikti naudą, kitur – jei ketino suteikti ne tik naudą, bet ir reikalavimo teisę. Kai kurie JAV teismai nurodo, jog užtenka kreditoriaus ketinimo suteikti naudą trečiajam asmeniui, kai kuriems reikia abiejų šalių ketinimo. Vieni teismai numato, kad ketinimas turi būti būtinai išreikštas, kiti pripažįsta ir numanomą šalių ketinimą.

Vadovaujantis tų JAV teismų nuomone, kad šalių ketinimo suteikti naudą nepakanka, reikia ir ketinimo suteikti reikalavimo teisę, galima rasti panašumų tarp abiejų šalių ketinimo suteikti reikalavimo teisę ir UNIDROIT, Europos sutarčių teisės principuose, Vokietijos teisėje reikalaujamo sutarties šalių susitarimo suteikti reikalavimo teisę. Kadangi, ketinimas suteikti reikalavimo teisę turi būti abiejų šalių, tai, norint sudaryti sutartį trečiojo asmens naudai, būtinas šalių konsensusas. Skolininkas turi pritarti kreditoriaus norui suteikti reikalavimo teisę trečiajam asmeniui. Reikia suderinti abiejų šalių valią. Tik suderinus šalių valią siekti to paties tikslo, ketinimas bus abiejų šalių. Taip bus pasiektas šalių susitarimas. Galima daryti išvadą, kad abiejų

⁵⁹ Tina L.Stark, *Negotiating and drafting contract boilerplate*, P. 101.

⁶⁰ Tina L.Stark, *Negotiating and drafting contract boilerplate*, P. 101.

⁶¹ Morton Moskei, *Strategies for drafting and negotiating*, P. 7-18.

⁶² Farnsworth, Edward Allan, *Farnsworth on contracts*, New York : Aspen Publishers, 2004., P. 14

⁶³ Brian A. Blum, *Contracts examples and explanations*, 2007, P. 724-725

šalių ketinimas atsispindi per abiejų šalių susitarimą suteikti reikalavimo teisę. Kaip minėta, tiek ketinimas, tiek susitarimas suteikti reikalavimo teisę gali būti išreikštas arba numanomas. Juos galima matyti iš sutarties sąlygų arba teismas gali nustatyti šalių numanomą ketinimą (susitarimą) iš sutarties tikslo, šalių interesų ir iš bylos aplinkybių. Tačiau šalių ketinimą galima identifikuoti tik per šalių susitarimą. Jei nebus vienos šalies pritarimo kitos šalies ketinimui suteikti reikalavimo teisę, tai nebus nei susitarimo, nei abiejų šalių ketinimo. Abiejų šalių ketinimo suteikti reikalavimo teisę išraiška yra šalių susitarimas, kuris gali būti aiškiai matomas iš sutarties sąlygų arba numanomas. Ketinimas suteikti reikalavimo teisę matomas per šalių susitarimą, nes jei nebūtų susitarimo suteikti reikalavimo teisę, nebūtų ir šalių ketinimo. Manytina, kadangi tiek ieškant šalių susitarimo, tiek ketinimo, reikia žiūrėti, ar buvo suderinta šalių valia, tai šios sąvokos praktikoje nesiskiria. Bet tikslesnė yra susitarimas.

Nors skirtingų valstybių teisė reikalauja sutartyse trečiojo asmens naudai arba šalių ketinimo, arba šalių susitarimo suteikti reikalavimo teisę, tačiau, autoriaus nuomone, praktiškai šios sąvokos nesiskiria. Abiem atvejais turi būti suderinta šalių valia. Kadangi ketinimas suteikti reikalavimo teisę trečiajam asmeniui turi būti abiejų šalių, tai jos turi susitarti dėl šios teisės suteikimo, todėl galima teigti, kad per šalių susitarimą matomas šalių ketinimas. Aiškinant LR CK 6.191 str. 1 d., tiksliau būtų sakyti, kad sutartis yra trečiojo asmens naudai, jei yra šalių susitarimas suteikti ne tik naudą, bet ir reikalavimo teisę. Vadovautis ta JAV teismų nuomone, kad trečiasis asmuo turi reikalavimo teisę, jei šalys ketino suteikti jai naudą, yra netikslinga, nes nebelieka skirtumo tarp sutarties trečiojo asmens naudai ir sutarties vykdymo trečiajam asmeniui. Pripažinus, kad užtenka sutarties šalių ketinimo suteikti naudą trečiajam asmeniui, kad šis įgytų reikalavimo teisę, visos sutartys, kuriose bus įvardintas konkretus trečiasis asmuo naudos gavėjas, bus laikomos sutartimis trečiojo asmens naudai, nepaisant šalių noro suteikti jam reikalavimo teisę.

2.3 Susitarimų suteikti reikalavimo teisę rūšys

Susitarimas suteikti trečiajam asmeniui reikalavimo teisę gali būti aiškus arba numanomas. Juose gali atsispindėti aiškus arba numanomas šalių ketinimas suteikti reikalavimo teisę. Žinoti apie šalių ketinimą suteikti reikalavimo teisę yra sunku ypatingai numanomuose susitarimuose, kai ketinimas suteikti teisę yra hipotetinis, spėjamas. Tą aiškumą sukuria teismai. UNIDROIT komisija teigia, kad svarbiausia nustatyti ne tai, ar buvo ketinimas suteikti teisę trečiajam asmeniui, bet ar buvo pasiektas susitarimas suteikti trečiajam asmeniui teisę reikalauti

skolininko įvykdyti sutartį.⁶⁴ Šiuo atveju, manytina, kad UNIDROIT komisija akcentuoja, jog reikia ne vienos šalies ketinimo, bet abiejų šalių sutarimo.

Susitarimas suteikti trečiajam asmeniui reikalavimo teisę gali būti lengvai nustatytas, jei sutartis turi aiškia sąlygą, numatančią šią teisę. Situacija taip pat yra aiški, jei šalys konkrečiai sutartyje nurodo, kad tokios teisės trečiajam asmeniui nesuteiks. Tačiau nurodymas, kad tokios teisės nesuteikia kartu gali būti ir pagrindas pripažinti tokią sąlygą nesąžininga, jei ji įtraukta kaip standartinė sąlyga į tokius susitarimus, kuriuose paprastai ketinama suteikti trečiajam asmeniui reikalavimo teisę. Todėl šalims yra patariama išaiškinti savo poziciją įtraukiant aiškias sąlygas, ar jie ketina trečiajam asmeniui suteikti reikalavimo teisę ar ne.

Trūkstant aiškios sąlygos, aiškumas, kokia tai sutartis, gali būti pasiektas tose šalyse, kuriose bus pripažįstamas numanomas susitarimas suteikti trečiajam asmeniui reikalavimo teisę arba toks susitarimas nepripažįstamas. UNIDROIT principų 5.2.1 str. 1 d. aiškiai nurodo numanomą susitarimą (ang. *implied agreement*). Nustatinėjant, ar buvo sudaryta sutartis trečiojo asmens naudai, ar galėjo būti sutartyje numanomas susitarimas, JAV Antrojo sutarčių sąvado 302 str. siūloma atkreipti dėmesį į aplinkybes, leidžiančias suprasti, kad kreditorius ketina trečiajam asmeniui suteikti naudą, numatytą susitarime.⁶⁵ Vokietijos civilinio kodekso 328 str. 2 d. taip pat nurodyta, kad trūkstant aiškiai išreikštos sąlygos, kad buvo suteikta reikalavimo teisė, tai turi būti nustatyta iš sutarties sudarymo aplinkybių, ypač iš sutarties tikslo. Europos sutarčių teisės principų 6:110 str. 1 d. numatyta, kad trečiasis asmuo gali reikalauti sutarties įvykdymo, jei tai numanoma iš sutarties tikslo ar bylos aplinkybių.⁶⁶ Taigi, numanomus susitarimus suteikti reikalavimo teisę pripažįsta ne tik UNIDROIT principai, bet ir Vokietijos, JAV teisė, Europos sutarčių teisės principai.

UNIDROIT komisija nenurodo prezumpcijų, kurios automatiškai lemtų, jog susitarimas yra trečiojo asmens naudai. Prezumpcija negali būti laikoma pats faktas, kad sutarties vykdymas yra nukreiptas trečiojo asmens naudai. Kita vertus, negalima preziumuoti, kad šalys nesuteikė trečiajam asmeniui reikalavimo teisės, jei sąlygos aiškiai nenurodė, kad nesuteikė. Šiuo atveju reikia žiūrėti, gal šalys tai padarė numanomumu susitarimu. Ši komisija nelaiko prezumpcija ir šalių sudaromų specialių sutarčių rūšių, kuriomis suteikiama arba nesuteikiama reikalavimo teisė. Įstatymų leidėjas kai kuriose šalyse norėjo padėti teismui numatydamas prezumpcijas įvairioms byloms. Jis teisės normose nurodė, kad tam tikros sutarčių rūšys yra sutartys trečiojo asmens naudai. Tokias specialias sutarčių rūšis, kurias sudarius laikoma, kad sutartis sudaryta trečiojo

⁶⁴ Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (PICC)/edited by Stefan Vogenauer and Jan Kleinheisterkamp, Oxford, P. 588.

⁶⁵ Commercial contracts strategies - drafting and negotiating, 2005 P.7-9.

⁶⁶ Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (PICC)/edited by Stefan Vogenauer and Jan Kleinheisterkamp, Oxford, P. 588.

asmens naudai, numato Vokietija, Lietuva. Pavyzdžiui, Vokietijos civilinio kodekso 330 str. numatyta, kad tuo atveju, jei yra abejonės, ar trečiasis asmuo turi reikalavimo teisę, tai šią teisę jis įgyja, jei trečiasis asmuo yra konkrečiai įvardintas kaip naudos gavėjas gyvybės draudimo ar rentos sutartyje, neatlygintino turto perdavimo sutartyje su sąlyga, kad gavėjas atliks kokį veiksma trečiojo asmens naudai. Pagal Vokietijos civilinio kodekso 329 straipsnį, trečiajam asmeniui reikalavimo teisė nesuteikiama, kai viena šalis įsipareigoja įgyvendinti kitos šalies kreditoriui šios įsipareigojimą, nelaikydama, kad tai yra įsipareigojimas⁶⁷.

Atsižvelgiant į tai, kad LR CK taip pat įvardintos tokios sutarčių rūšys, kurias sudarius galima sutartis laikyti trečiojo asmens naudai, todėl sutartis trečiojo asmens naudai būtų galima suskirstyti į dvi rūšis:

1) LR CK nurodomos kaip galimos sudaryti trečiojo asmens naudai, pavyzdžiui, Banko indėlio (CK 6.900 str.), Rentos (CK 6.441 str.), Turto patikėjimo (CK 6.953 str.), Draudimo (CK 6.987 str.), Krovinio vežimo (CK 6.808 str.), Asmens sveikatos priežiūros paslaugų (CK 6.725 str.) sutartis galima sudaryti trečiojo asmens naudai.

2) visos kitos sutartys, kuriose šalys numato sutarties sąlygas, jog prievolė turi būti įvykdyta trečiojo asmens naudai ir šiam trečiajam asmeniui suteikiama reikalavimo teisė. Teisinis pagrindas, numatantis galimybę į beveik kiekvieną sutartį įtraukti tokias nuostatas, yra jau minėtas CK 6.191 str., įtvirtinantis sutarčių trečiojo asmens naudai institutą ir nurodantis, kad šios sutarties sudaryti negalima tik tuo atveju, jei draudimą numato specialiosios įstatymų normos, sutartis arba negalimumą sudaryti šią sutartį lemia pati prievolės esmė. Taigi šias sutartis pagal jų prasmę turi būti galima sudaryti trečiojo asmens naudai, nes, pavyzdžiui, atstovavimo ir pavedimo sutartys, nors ir panašios į sutartis trečiojo asmens naudai, tačiau sudaromos ne trečiųjų asmenų, bet kontrahentų naudai.

Autoriaus nuomone, tokio skirstymo prasmė yra ta, kad sutartyse trečiojo asmens naudai skirsis numanomo susitarimo suteikti trečiajam asmeniui reikalavimo teisę buvimo įrodinėjimas. Sudarius sutartį, kurią LR CK numato, kaip galimą sudaryti trečiojo asmens naudai, ir kurioje nėra aiškios sąlygos, kad trečiasis asmuo turi savarankišką reikalavimo teisę, galima manyti, kad sutartyje yra numanomas sutarties šalių susitarimas šią teisę suteikti, kadangi pats įstatymas tokias sutartis laiko trečiojo asmens naudai su visomis iš to kylančiomis pasekmėmis. Tokioje sutartyje įvardijus trečiąjį asmenį kaip naudos gavėją ir neįtraukus į ją jokių ribojančių sąlygų dėl reikalavimo teisės, jis gali šia teise pasinaudoti. Tuo tarpu kitose sutartyse nurodžius, kad sutartis vykdoma trečiojo asmens naudai, bet nenumačius aiškios sąlygos, kad šis trečiasis asmuo turi savarankišką reikalavimo teisę, norint įrodyti numanomą

⁶⁷ Simon L. Goren, *The German civil code*, 1995, P. 54.

šalių susitarimą suteikti reikalavimo teisę, reikės vertinti ne mažai sutarties sudarymo aplinkybių. Numanomo susitarimo suteikti reikalavimo teisę egzistavimas yra įrodinėjimo dalykas ir dėl jo buvimo ginčo metu sprendžia teismai.

Numanomo susitarimo, kad trečiajam asmeniui suteikiama reikalavimo teisė, egzistavimas priklauso nuo sutarties sąlygų aiškinimo. Turi būti atsižvelgiama į visas individualios sutarties sąlygas ir bylos aplinkybes. Netgi labai panašiuose atvejuose teismas gali nuspręsti skirtingai. Tačiau daugelyje valstybių yra nusistovėję gana pastovūs ir nuspėjami sprendimai pasikartojantiems pavyzdžiams. Laikoma, kad šalys susitarė arba nesusitarė suteikti reikalavimo teisę trečiajam asmeniui, jei tai matoma iš sutarties prigimties ir sutarties tikslo, nusistovėjusios šalių elgesio praktikos, geros valios, sąžiningų derybų ir jei sutarties sudarymo aplinkybės nerodo kitaip. Vertinant sutartį, taip pat remiamasi protingumo principu.⁶⁸ Šios taisyklės padeda išsiaiškinti, kada numanomu susitarimu yra suteikiama reikalavimo teisė trečiajam asmeniui ir yra sudaroma sutartis trečiojo asmens naudai.

Numanomu susitarimu suteikti reikalavimo teisę trečiajam asmeniui nėra laikomi atvejai, kai šalys nesusitarė suteikti naudą trečiajam asmeniui, bet pastarasis vis tiek tikisi kažką gauti iš sutarties vykdymo. Pavyzdžiui, kai šalys susitaria, kad viena iš jų pastatys brangų pastatą kitos žemėje, tai trečiasis asmuo, kurio žemės gabalas šliejasi ir dėl to pakyla jo vertė, negali turėti reikalavimo teisės skolininkui, kuris ne laiku įvykdo statybos darbus. Šis trečiasis asmuo JAV teisėje vadinamas atsitiktiniu naudos gavėju. Jis negali reikalauti, kad sutartis būtų vykdoma, nes tai prieštarautų sutarties prigimčiai ir būtų neprotinga. Atsitiktiniu naudos gavėju nebūtų laikomas trečiasis asmuo, jei jam dėl netinkamo sutarties vykdymo yra padaroma žala ir šalys yra suinteresuotos jį apginti, žala nėra mažareikšmė ir nenumatoma.⁶⁹ Tuomet gali būti pripažįstama, kad trečiasis asmuo turi reikalavimo teisę pagal tų valstybių teisę, kuriose nėra galimybės reikalauti žalos atlyginimo remiantis deliktinės teisės normomis. Šiuo atveju galima būtų laikyti, kad reikalavimo teisė suteikta numanomu sutarties šalių susitarimu.

Numanomu susitarimu suteikti trečiajam asmeniui reikalavimo teisę Vokietijoje nelaikoma, jei šalys sutinka, kad trečiajam asmeniui turėtų būti leista gauti įvykdymą iš vienos šalies kitos vardu. Kitaip tariant, paprastu sutarties vykdymu trečiajam asmeniui gali būti laikoma, pavyzdžiui, jei skolininkas apsiima apmokėti kreditoriaus sąskaitas trečiajam asmeniui.⁷⁰ Tokia situacija, kai šalys gali nenorėti suteikti reikalavimo teisę, gali būti, pavyzdžiui, jei pirkėjas sutinka pardavėjo prašymu sumokėti pirkinio kainą pardavėjo bankui, o ne pačiam pardavėjui. Tačiau visiškai kitaip yra JAV, tokia sutartis yra traktuojama kaip sutartis

⁶⁸ Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (PICC)/edited by Stefan Vogenauer and Jan Kleinheisterkamp, Oxford, P. 588.

⁶⁹ B Nicholas, *The French Law of contract*, (2nd edn 1992), P. 190-192.

⁷⁰ Ole Lando and Hugh Beale, *Principles of European Contract Law*, P.319.

trečiojo asmens naudai, o ketinimas suteikti reikalavimo teisę gali būti numanomas. Trečiasis asmuo (pvz. bankas) būtų laikomas kreditoriumi – naudos gavėju.

Sutarties šalys, įtraukdamos teisingumo sąlygą arba arbitražinę išlygą, paprastai nesusitaria suteikti reikalavimo teisę trečiajam asmeniui.⁷¹

Kaip jau minėta, sutartyje nesant aiškios sąlygos suteikti reikalavimo teisę trečiajam asmeniui, laikoma, kad yra numanomas susitarimas suteikti reikalavimo teisę, jei ši sutartis pagal nacionalinę teisę laikoma sutartimi trečiojo asmens naudai. Tačiau net ir konkrečiai neįvardijus teisės normose, kad konkreti sutartis yra trečiojo asmens naudai, dažniausiai numanomi susitarimai suteikti trečiajam asmeniui reikalavimo teisę egzistuoja sutartyse, sudaromose dėl išlaikymo, jungtinės veiklos sutartyse, draudimo sutartyse ir kt. Pavyzdžiui, šalis perduoda paveldimą turtą ar verslą valdyti kitam asmeniui ir sutaria, kad jį gavęs asmuo po jo mirties mokės rentą ar pasidalins gauta nauda su turtą perdavusio asmens sutuoktiniu ar vaikais. Jungtinės veiklos sutartyse taip pat gali būti numanomas susitarimas, suteikiantis trečiajam asmeniui teisę reikalauti sutarties vykdymo. Pavyzdžiui, partneriai susitaria, kad po vieno partnerio mirties kitas partneris bus atsakingas už rentos mokėjimą trečiajam asmeniui ar pasidalins su trečiuoju asmeniu nauda. Gali būti sutarta, kad trečiasis asmuo turės teisę užimti velionio partnerio vietą. Kai asmuo atidaro banke sąskaitą savo vardu ir reguliariai moka pinigus, o bankas įsipareigoja sumokėti šią sumą asmens sūnui, kai šis pareikalaus, tai šioje situacijoje taip pat laikoma, kad trečiasis asmuo turi reikalavimo teisę.

Vienas seniausių susitarimų trečiojo asmens naudai yra gyvybės draudimo sutartis. Nesant sutartyje aiškios sąlygos, manoma, kad numanomas susitarimas egzistuoja ir kitose komercinėse draudimo sutartyse trečiojo asmens naudai. Viena iš draudimo sutarčių rūšių gali būti vežimo draudimo sutartys apdraustų prekių gavėjų arba asmenų, turinčių gendančias prekes, naudai. Šioje sutartyje šalys gali susitarti, kad skolininko pasižadėjimas įvykdyti prievolę trečiajam asmeniui sukuria skolininkui pareigą, kurią trečiasis asmuo turi savarankišką teisę reikalauti priverstinai vykdyti. Pavyzdžiui, draudimo bendrovės pažadas draudimo poliso turėtojui sumokėti draudimo sumą bet kuriam asmeniui, turėsiančiam apdraustas prekes, sukurs draudimo kompanijai pareigą, kuri gali būti priverstinai vykdoma, jei prekės bus sužalotos ar pamestos.⁷² Be to, dažnai šalys prekių pervežimo sutartyse susitaria, kad prekių gavėjas gali prieš vežėją pareikšti bet kokius reikalavimus, kylančius iš sutarties, jei vežėjas pažeidžia sutartį.⁷³ Tretieji asmenys, patyrę sužalojimą ar nuostolių per nelaimingą atsitikimą, turi reikalavimo teisę draudimo bendrovėms, jei yra sudaryta nelaimingų atsitikimų darbe draudimo

⁷¹ Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (PICC)/edited by Stefan Vogenauer and Jan Kleinheisterkamp, Oxford., P. 599.

⁷² Ole Lando and Hugh Beale, Principles of European Contract Law, P.319.

⁷³ Principles of European Contract Law and Italian Law: A commentary (2005), P. 305, 306.

sutartis, transporto priemonių draudimo sutartis. Kai kurios draudimo sutartys, kurios turi tikslą suteikti naudą trečiajam asmeniui, gali būti sudaromos taip, kad nebūtų numatyta trečiojo asmens reikalavimo teisė, pavyzdžiui, rangovų, pastatų savininkų civilinės atsakomybės draudimo sutartys. Kai trečiasis asmuo negali tiesiogiai pareikšti ieškinio draudimo bendrovei, turi teisę reikalauti atlyginti žalą iš asmens, kuris sukėlė kūno sužalojimą ar padarė kitokią žalą. Šiais atvejais tretieji asmenys gali kreiptis su ieškiniu į teismą, remdamiesi deliktine civiline atsakomybe.

JAV teisė numato, kad banko garantija trečiojo asmens naudai, paprastai duoda trečiajam asmeniui teisę tiesiogiai bankui reikšti reikalavimus. Vokietijos teismų praktikoje numatyta, kad žemės pardavimo sutartyse, turinčiose varžančią sąlygą besiribojančių žemių savininkų naudai, yra numanomi susitarimai, kad šie kaimynai turi teisę reikalauti šių sąlygų laikytis.⁷⁴ Sutartyse su ligoninėmis ir daktarais, sudarytose dėl gydymo paslaugų suteikimo asmens išlaikytiniui, laikoma, kad yra numanoma sąlyga, leidžianti tiesiogiai išlaikytiniui reikalauti kokybiško sutarties vykdymo.⁷⁵

Lietuvos teismų praktika nėra gausi, kur būtų taikomos ir aiškinamos sutartį trečiojo asmens naudai reglamentuojančios LR CK normos, juo labiau akcentuojama būtinybė, jog būtinas šalių susitarimas ne tik suteikti naudą, bet ir reikalavimo teisę. Tačiau galima paminėti kelias Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – LAT) bylas, kuriose LAT pripažįsta, jog buvo sudarytos sutartys trečiojo asmens naudai. LAT kasacine tvarka 1998 m. gruodžio 21 d. išnagrinėjo bylą dėl Klaipėdos žvejybos laivyno darbuotojų profesinės sąjungos pareikšto ieškinio atsakovui Lietuvos valstybinei žvejybos laivyno įmonei “Jūra” dėl 180429, 35 litų skolos. Ši įmonė iš profesinės sąjungos narių jų prašymu išskaičiuodavo profesinės sąjungos nario mokesčių, tačiau išskaičiuotų sumų į profesinės sąjungos sąskaitą nepervesdavo. LAT darbuotojo ir darbdavio susitarimą, kad būtų pervesti profesinei sąjungai pinigai, įvertino kaip sutartį trečiojo asmens naudai. Šiuo susitarimu su įmone darbuotojas atsisako dalies jam priskaičiuoto darbo užmokesčio ir įpareigoja darbdavį šią darbo užmokesčio dalį pervesti profesinei sąjungai kaip nario mokesčių. Sutarties trečiojo asmens naudai atveju reikalavimo teisę turi tiek trečiasis asmuo, kurio naudai turi būti įvykdyta prievolė (t.y. profesinė sąjunga), tiek ir sutartį sudaręs asmuo (t.y. darbuotojas). Vadinasi, profesinė sąjunga įgyja teisę reikalauti iš darbdavio pervesti jai išskaičiuotą iš darbuotojų darbo užmokesčio nario mokesčių darbuotojo ir darbdavio specialaus susitarimo, numatyto Profesinių sąjungų įstatyme, pagrindu. Nesant tokio susitarimo tarp darbuotojo ir darbdavio, profesinė sąjunga jokios reikalavimo teisės darbdaviui

⁷⁴ BGH 29 November 1974 (V ZR 73/73) NJW 1975, 344.

⁷⁵ Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (PICC)/edited by Stefan Vogenauer and Jan Kleinheisterkamp, Oxford, P. 590.

neįgytų. Ji galėtų reikalauti nario mokesčio tik tiesiogiai iš savo nario – darbuotojo. LAT pažymėjo, kad darbuotojas su įmone gali sudaryti ir kitokio pobūdžio sutartis trečiojo asmens naudai, pavyzdžiui, darbuotojas gali susitarti su įmone, kad įmonė išskaičiuos iš jo darbo užmokesčio ir perves tam tikras sumas pardavėjui, iš kurio darbuotojas perka prekes išsimokėtinai, arba išskaičiuos iš darbuotojo darbo užmokesčio tam tikras sumas ir perves jas paskolos davėjui, iš kurio darbuotojas yra paėmęs paskolą. Visų tokio pobūdžio susitarimų teisinė prigimtis yra vienoda - tai yra civilinės sutartys trečiojo asmens naudai.⁷⁶ Nors susitarimuose tarp profsąjungos narių ir įmonės nebuvo sąlygos, kad trečiasis asmuo turi reikalavimo teisę, tačiau iš LAT išaiškinimo galima daryti išvadą, kad šioje ir kitose LAT minėtose sutartyse yra numanomas susitarimas suteikti reikalavimo teisę trečiajam asmeniui. Nes kitaip turėtume tik paprastą sutarties vykdymą trečiajam asmeniui. Taip pat LAT byloje nurodoma ir daugiau pavyzdžių, kada sutarties vykdymas trečiajam asmeniui, bus laikomas sutartimi trečiojo asmens naudai, pavyzdžiui, notaro civilinės atsakomybės draudimo,⁷⁷ transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės draudimo⁷⁸, įmonės civilinės atsakomybės draudimo⁷⁹, darbuotojų nuo nelaimingų atsitikimų darbe ir kelyje iš darbo draudimo⁸⁰, vežėjo civilinės atsakomybės draudimo,⁸¹ civilinės atsakomybės už nustatytu terminu negrąžintą kreditą draudimo⁸² sutartys yra laikomos sutartimis trečiojo asmens naudai. Nesant aiškios sąlygos, rodančios šalių susitarimą suteikti trečiajam asmeniui reikalavimo teisę, galima laikyti, kad tokio pobūdžio sutartyse yra numanomas šalių susitarimas suteikti reikalavimo teisę.

Taigi, aiškiam arba numanomame susitarime atsispindi aiškus arba numanomas ketinimas suteikti reikalavimo teisę. Aiškiam susitarime yra aiški sąlyga, numatanti reikalavimo teisę. Numanomame susitarime apie reikalavimo teisės buvimą sprendžiama iš sutarties sąlygų visumos ir bylos aplinkybių, remiamasi protingumo principu. Nacionalinės teisės sistemos gali būti numačiusios atskiras sutarčių rūšis, kurias sudarius, laikoma, kad sutartis yra trečiojo asmens naudai. Sudarius tokias sutartis ir nenumačius aiškios sąlygos, laikoma, kad yra numanomas susitarimas suteikti trečiajam asmeniui reikalavimo teisę. Net ir neišskiriant teisės sistemose konkrečių sutarčių rūšių, kurias būtų galima laikyti sutartimis trečiojo asmens naudai, numanomo susitarimo suteikti reikalavimo teisę buvimas nepripažįstamas sutartyse, kur naudą gauna atsitiktinis naudos gavėjas (JAV teisė), gali būti nepripažįstamas rangovų, pastatų

⁷⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. gruodžio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3KT-8/98 m.

⁷⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. kovo 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-331/2001 m.

⁷⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2000 m. rugsėjo 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-869/2000 m.

⁷⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. nutartis Civilinė byla Nr. 3K-3-465/2006 m.

⁸⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. sausio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3 K-3-27/2006

⁸¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. nutartis civilinėje byloje Nr. Civilinė byla Nr. 3K-7-936/2001 m.

⁸² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. rugsėjo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr.3K-3-797/2003 m.

savininkų civilinės atsakomybės draudimo sutartyse, kur galima kreiptis į žalą padariusį asmenį remiantis deliktinės teisės normomis, sutartyse, kada pirkinio kaina sumokama ne pardavėjui, o jo bankui (Vokietijos teisėje pripažįstamas kaip paprastas sutarties vykdymas) ir kt. Numanomas susitarimas, jei nėra aiškios sąlygos suteikti trečiajam asmeniui reikalavimo teisę, randamas gyvybės draudimo ir kitose draudimo sutartyse, rentos, jungtinės veiklos, vežimo sutartyse ir kt.

2.4 Sutartys su apsauginiu efektu tretiesiems asmenims

Vokietijoje ir Prancūzijoje trečiajam asmeniui suteikiama reikalavimo teisė, kai viena šalis, įsipareigojusi kitai šaliai elgtis rūpestingai ir vykdyti sutartį, neįvykdo šios pareigos ir padaro žalą trečiajam asmeniui. Trečiasis asmuo gali pareikšti ieškinį skolininkui, jei šis pažeidė sutartį, sudarytą su kreditoriumi, ir trečiasis asmuo dėl to patyrė žalą. Sutarties pažeidimas pasireiškia, ne tuo, kad sutartis neįvykdyta, bet tuo, kad ji įvykdyta netinkamai. Pripažįstama, kad trečiojo asmens atžvilgiu buvo pažeistos papildomos pareigos. Patyręs fizinės, turtinės žalos ar ekonominių nuostolių, trečiasis asmuo gali kreiptis į teismą, remdamasis sutartinės civilinės atsakomybės nuostatomis.⁸³ Šios rūšies susitarimuose nėra sutarties šalių aiškaus ketinimo suteikti trečiajam asmeniui reikalavimo teisę, tačiau trečiasis asmuo šią teisę turi. Laikoma, kad ši teisė jam suteikta numanomu susitarimu. Šiuo atveju skolininkas yra trečiajam asmeniui atsakingas už papildomų prievolių, kylančių iš sutarties pažeidimą. Trečiasis asmuo skolininko nereikalauja priverstinai vykdyti sutartį. Trečiasis asmuo reikalauja tinkamo, neaplaudaus sutarties vykdymo, kad jam nebūtų padaryta žalos.

Vokietijoje tokiose situacijose pripažinus reikalavimo teisę tretiesiems asmenims, vadovaujamosi teisės teorijos ir teismų praktikos sukurta apsauginės sutarties arba sutarties su apsauginiu efektu tretiesiems asmenims doktrina (vok. *Vertrag mit Schutzwirkung zugunsten Dritter*). Taip pavadintos sutartys trečiojo asmens naudai, kuriomis remiantis, sprendžiant tam tikras bylas, buvo suteikta reikalavimo teisė tretiesiems asmenims. Vokietijoje šitaip buvo užpildytos Vokietijos civilinio kodekso 823 str. 1 d. spragos, neleidusios tretiesiems asmenims kreiptis dėl ekonominių nuostolių atlyginimo, kai sutartis buvo įvykdyta aplaidžiai. Taip pat teismai šią doktriną taikė užpildyti Vokietijos civilinio kodekso 831 str. 1 dalies, reglamentuojančios netiesioginę civilinę atsakomybę, spragas. Dabar trečiasis asmuo, nebūdamas sutarties šalimi, gali pareikšti ieškinį skolininkui, kuris netinkamai įvykdė sutartį kreditoriui ir taip trečiajam asmeniui padarė fizinės žalos, žalos turtui ar sukėlė ekonominius nuostolius. Tretieji asmenys, kreipdamiesi į teismą, remiasi ne deliktinės, bet sutartinės civilinės

⁸³ Jürgen Basedow, Wolfgang Wurmnest, International , Third party liability of classification societies – comparative perspective, P. 47.

atsakomybės normomis.⁸⁴ Prancūzijoje tokios pat rūšies bylose taip pat remiamasi sutartimis trečiojo asmens naudai. Vokietijoje šiose bylose suteikiant reikalavimo teisę tretiesiems asmenims taikomas sutartis trečiojo asmens naudai reglamentuojantis Vokietijos civilinio kodekso straipsnis, bet tokios sutartys vadinamos sutartimis su apsauginiu efektu tretiesiems asmenims.

Pagrindinė problema, siekiant taikyti apsauginės sutarties doktriną, buvo ta, kad, siekiant nustatyti ginamus trečiuosius asmenis, Vokietijos teismams reikėjo apibrėžti kriterijus. Ginamų trečiųjų asmenų ratas neturėjo būti labai platus, nes būtų išnykęs skirtumas tarp sutartinės ir deliktinės atsakomybės. Galiausiai Vokietijos teismai išskyrė keturis kriterijus, padedančius nustatyti trečiuosius asmenis, kurie turi teisę pareikšti reikalavimus skolininkui, tinkamai nevykdančiam sutarties kreditoriui ir dėl to padariusiam trečiajam asmeniui žalos:

1. Turi būti ypatingai artimas ryšys tarp trečiojo asmens ir kreditoriaus;

2. Kreditorius turi pateisinamą interesą apginti trečiąjį asmenį. Šita sąlyga yra laikoma įvykdyta, net jei kreditoriaus ir trečiojo asmens interesai bus priešingi. Pavyzdžiui, „Palėpės byloje“ Vokietijos teismas laikė, kad nekilnojamojo turto pirkėjas buvo ginamas pagal sutartį, sudarytą tarp pardavėjo ir turto vertintojo. Kadangi pardavėjo sūnus įtikino turto vertintoją, kad palėpės būklė yra gera, pastarasis jos neapžiūrėjo, tai turtas buvo įvertintas aukštesne kaina, nei buvo jo vertė. Šioje byloje pardavėjas ir pirkėjas turėjo priešingus interesus turto vertės atžvilgiu. Abejotina, ar kreditorius (pardavėjas) norėjo apginti trečiąjį asmenį (pirkėją). Nepaisant to, Vokietijos Federalinis teismas pripažino, kad turto vertintojas yra atsakingas pirkėjui;

3. Skolininkas yra atsakingas trečiajam asmeniui, jei sutarties sudarymo metu galėjo numatyti sudaroma sutartimi ginamus trečiuosius asmenis;

4. Trečiasis asmuo turi „nusipelnyti“ gynimo pagal šią sutartį. Tai reiškia, kad trečiasis asmuo negali būti pareiškęs ieškinio dėl žalos atlyginimo tuo pačiu pagrindu, bet remdamasis ne apsauginės sutarties koncepcija, o, pavyzdžiui, deliktinės teisės normomis. Remdamasis apsauginės sutarties koncepcija, trečiasis asmuo gali pareikšti ieškinį skolininkui, jei trūksta trečiojo asmens gynbos priemonių pagal kitas civilinės teisės normas.⁸⁵

Sutartys su apsauginiu efektu trečiųjų asmenų naudai Vokietijoje yra vartotojų teisių gynimo priemonė. Pirkėjo šeimos nariai, nedalyvaujantys sutartiniuose santykiuose su pardavėju ar gamintoju, gali jiems reikšti tiesioginius reikalavimus, jei netinkamos kokybės daiktai juos sužaloja. Sutartis su apsauginiu efektu leidžia galutiniam vartotojui reikalauti sutarties, sudarytos tarp gamintojo ir platintojo, tinkamo įvykdymo. Šiuo atveju vartotojo reikalavimas nėra

⁸⁴ A. S. Hartkamp, Christian von Bar, Towards a European civil code, P. 324.

⁸⁵ Jürgen Basedow, Wolfgang Wurmnest, International , Third party liability of classification societies – comparative perspective, P. 49-50.

priverstinai vykdyti pirminį sutartinį įsipareigojimą (suteikti prekę sumokėjus kainą). Jo reikalavimas apima papildomų sutartinių įsipareigojimų vykdymą (gauti geros kokybės prekes su aiškia instrukcija ir t.t.). Šiuo atveju tretiesiems asmenims gali būti suteikta tokia pati apsauga kaip ir pagrindiniam kreditoriui. Taigi, sutartys su apsauginiu efektu tretiesiems asmenims saugo sutarties šalimis nesančius asmenis. Remiantis šia sutartimi galima reikalauti žalos atlyginimo dėl papildomų pareigų pažeidimo.⁸⁶

Vokietijoje ir Prancūzijoje yra labai daug bylų pavyzdžių, kada teismai leido reikšti reikalavimus tretiesiems asmenims ir laikė šiuos reikalavimus kylančius iš sutarties su apsauginiu efektu tretiesiems asmenims arba sutarties trečiojo asmens naudai. Prancūzijos teisėje tiekimo sutartyse tarp ligoninių ir kraujo butelių tiekimo institucijų numatoma, kad pacientai gali pareikšti ieškinį tiekėjui dėl nekokybiško kraujo, kurį kraują tiekianti institucija pristatė ligoninei.⁸⁷ Prancūzijos teismai taip pat laikė, kad sutartis, sudaryta tarp keleivio ir vežėjo, gali būti suprasta kaip suteikianti teisę keleivio išlaikomam asmeniui pareikšti ieškinį vežėjui, turinčiam pareigą užtikrinti saugią kelionę, jei buvo mirtinai sužalotas keleivis, kuris išlaikė trečiąjį asmenį.⁸⁸ Teismas laikė, kad keleivių vežimo sutartis gali būti sutartimi trečiojo asmens naudai, nes leidžia keliaujančio asmens giminaičiams paduoti į teismą vežėjo, jei keleivis kelionės metu patyrė mirtiną sužalojimą. Šis sprendimas Prancūzijoje buvo kritikuojamas, nes šalys neturėjo jokio ketinimo suteikti reikalavimo teisę giminaičiams, tačiau jis suprantamas kaip pateisinamas, nes 1930 metais remiantis deliktine teise, kitaip nei sutartimi trečiojo asmens naudai, giminėms reikėjo įrodinėti vežėjo kaltę. Po šito sprendimo vežėjo deliktinė atsakomybė tapo griežtesnė, nebereikėjo įrodinėti vežėjo kaltės, todėl nebereikėjo teismams manyti, kad žuvusio keleivio artimieji yra tretieji asmenys – naudos gavėjai pagal vežimo sutartį.

Dar vienoje byloje buvo laikoma, kad trečiojo asmens reikalavimo teisė kyla iš sutarties trečiojo asmens naudai, kai dalyvavęs sportinėje treniruotėje asmuo turėjo teisę pareikšti ieškinį viešbučio savininkui. Viešbučio savininkas nuomojo drabužinę treniruotes organizuojančiai kompanijai ir buvo atsakingas už jos priežiūrą, todėl asmuo, kurio drabužiai buvo pavogti iš drabužinės, turėjo teisę pareikšti jam tiesioginį reikalavimą atlyginti žalą.⁸⁹

Vokietijos teismas pripažino, kad rangovas, kuris susitaria pastatyti ligoninę su vienu iš ligoninės statybą finansuojančių partnerių ir laiku nesusėja, gali būti paduotas į teismą kito partnerio, jei statytojas žinojo, kad yra grupė asmenų ir jie visi turėjo interesą, kad ligoninė būtų pastatyta laiku.⁹⁰ Kada verslo pardavėjas susitaria su verslo pirkėju suteikti likusiems be darbo

⁸⁶ S. Markesinis, Hannes Unberath, *The German Law of Torts*, 2002, P. 334-336,

⁸⁷ Cass civ 17 December 1954, D 1955.269.

⁸⁸ Cass civ 6 December 1932 and 24 May 1933, S 1934.1.81.

⁸⁹ Cass civ 13 October 1987, JCP 1987.IV.391.

⁹⁰ Civ. 14 June 1989, Bull.cass. 1989.I.no.243.

darbuotojams vietą, galima numanyti, kad darbuotojai turi teisę reikšti ieškinį verslo pardavėjui, jei šis neįvykdo savo įsipareigojimo.

Juvelyras padavė į teismą banką, išnuomojusį seifą papuošalų vertintojui. Kadangi iš seifo buvo pavogti juvelyro įvertinimui atsiųsti brangakmeniai, tai juvelyras galėjo reikšti reikalavimus dėl nesaugių seifų ne papuošalų vertintojui, bet tiesiogiai bankui. Prancūzijoje tokie reikalavimai kyla iš sutarties trečiojo asmens naudai,⁹¹ Vokietijoje – iš sutarties su apsauginiu efektu tretiesiems asmenims.⁹² Vokietijoje sutarties sudarymo metu bankas turi suprasti, kad papuošalų vertintojas jo išnuomotame seife laikys kitų asmenų prekes.

Vokietijos, JAV teisė pripažįsta, kad dėl netinkamo sutarties vykdymo ekonominių nuostolių patyrę tretieji asmenys, kurių negina deliktinės teisės normos, gali reikšti tiesioginius reikalavimus skolininkui, kadangi ši teisė kyla iš sutarties su apsauginiu efektu tretiesiems asmenims arba sutarties trečiojo asmens naudai. Kaip minėta, šio pobūdžio bylose laikoma, kad buvo numanomas susitarimas suteikti trečiajam asmeniui reikalavimo teisę.

Būdingiausios bylos, kada patiriami ekonominiai nuostoliai, yra susijusios su profesionalios informacijos ir paslaugų teikimu. Informaciją arba nuomonę apie finansinę padėtį, mokumą arba objektų vertę dažniausiai įsipareigoja pateikti kredito institucijos, buhalteriai, architektai arba kiti ekspertai profesionalai. Jei ši informacija yra klaidinga dėl aplaidumo, tai sutarties šalis gali pareikšti ieškinį dėl sutarties pažeidimo. Tačiau ši informacija taip pat gali padaryti žalos, jei pateks į trečiojo asmens rankas, kuris ja pasitikės. Vokietijoje deliktinę civilinę atsakomybę numatančios teisės normos trečiojo asmens, patyrusio ekonominių nuostolių, beveik negina. Sutartys su apsauginiu efektu tretiesiems asmenims gali padėti užpildyti šią spragą. Leidžia teismams laikyti, kad trečiasis asmuo yra apsaugotas nuo sutarčių, kuriomis remiantis viena šalis teikia neteisingą informaciją kitai šaliai, jei informacijos teikėjas galėjo žinoti, kad ši informacija bus teikiama ir tretiesiems asmenims, kurie gali keisti savo poziciją priklausomai nuo informacijos turinio.

Trečiajam asmeniui teisė reikalauti atlyginti ekonominius nuostolius buvo suteikta ne tik bylose dėl klaidingos informacijos pateikimo, bet ir bylose dėl blogai suteiktų profesionalo paslaugų. Pavyzdžiui, teisininkas, kuriam buvo sumokėta už testamentą surašymą, padarė klaidą ir testamentas buvo laikomas negaliojančiu. Tiesioginiai įpėdiniai pasidalijo testamentą, o numatytas trečiasis asmuo negavo nieko. Vokietijoje nusivylęs įpėdinis galėjo pareikšti ieškinį teisininkui, nes sutartis tarp testamentą palikėjo ir advokato yra su apsauginiu efektu tretiesiems asmenims⁹³. JAV teismų praktika taip pat nurodo galimybę traktuoti trečiąjį asmenį kaip iš

⁹¹ Com. 15 Jan.1985.I.R.344

⁹² BGH 10 May 1984, 2411.

⁹³ BGH 6 July 1965, JZ 1966, 141 n.

anksto sutartyje numatytą naudą gavėją bylose dėl klaidingos informacijos pateikimo, jei šis konkrečiai įvardytas sutartyje ir šalys nurodo, kad jam bus perduota informacija. Prancūzijoje tretieji asmenys, patyrę ekonominius nuostolius, gali remtis deliktinės civilinės atsakomybės normomis.

UNIDROIT komisija taip pat pripažino, kad sutartyse su apsauginių efektu, yra numanomi susitarimai suteikti trečiajam asmeniui reikalavimo teisę. Pripažinti tokius ieškinius padėjo tai, kad reikalavimo teisė pagal UNIDROIT principų 5.2.1 straipsnį apima ir teisę į žalos atlyginimą. Ir tikriausiai svarbiausia, kad tai padės išplėsti 5.2.1 straipsnio taikymą ten, kur nėra galimybės pareikšti ieškinio pagal deliktinę teisę ar ginti trečiojo asmens interesus kitomis tinkamomis nesutartinėmis priemonėmis. Iš tikrųjų, nebuvimas tinkamos galimybės šiuo atveju pareikšti ieškinio remiantis deliktine civiline atsakomybe, buvo tikroji priežastis, kodėl Prancūzijos ir Vokietijos teismai pripažino numanomo susitarimo suteikti reikalavimo teisę trečiajam asmeniui egzistavimą tokio tipo bylose. Galiausiai UNIDROIT principai praplėtė sutartinę civilinę atsakomybę lyginant su kitomis nacionalinėmis sistemomis. Bet koks įtraukimas į sutartį susitarimo trečiojo asmens naudai reikalauja trečiojo asmens identifikacijos ir taip sumažina trečiųjų asmenų, galinčių turėti reikalavimo teisę, ratą.⁹⁴

Taigi, numanomų susitarimų būtinybe buvo pasiremta trečiojo asmens naudai sutarčių rūšį panaudojant sutartyse tarp dviejų šalių, kuriose, skolininkui pažeidžiant pareigą tinkamai vykdyti savo įsipareigojimus kreditoriui, žala atsiranda ir trečiajam asmeniui. Lietuvoje šiuo sutarčių su apsauginiu efektu tretiesiems asmenims institutu nesiremiama. LR CK 6.263 str. 2 d. numato, kad žalą, padarytą turtui, asmeniui, o įstatymų numatytais atvejais – ir neturtinę žalą privalo visiškai atlyginti atsakingas asmuo.⁹⁵ Šis straipsnis reiškia, kad jeigu trečiasis asmuo patiria žalą todėl, kad netinkamai skolininkas įvykdo prievolę kreditoriui, tai trečiasis asmuo, kurio nesieja jokie sutartiniai santykiai su sutarties šalimis, gali kreiptis tiesiogiai ir reikalauti žalos atlyginimo. Dėl šio straipsnio būvimo nereikia remtis sutarties trečiojo asmens naudai konstrukcija ir stengtis įrodyti numanomo susitarimo buvimo, t.y. kad šalys, sudarydamos sutartį, susitarė suteikti trečiajam asmeniui teisę kreiptis su ieškiniu į teismą ir reikalauti žalos atlyginimo. Atsakomybė už žalą, padarytą vartotojams netinkamos kokybės produktais ar paslaugomis yra išskirtinis atvejis, kuomet sutartiniuose santykiuose taikoma deliktinė atsakomybė.⁹⁶ Tai yra visiškai priešinga situacija negu Vokietijos teisėje, kur, galima sakyti, deliktiniuose santykiuose yra taikoma sutartinė civilinė atsakomybė. Lietuvoje nesvarbu, ar yra

⁹⁴ Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (PICC)/edited by Stefan Vogenauer and Jan Kleinheisterkamp, Oxford., P. 590.

⁹⁵ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262. 6.263 str.

⁹⁶ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262., 6.292 str.

sutartis, ar jos nėra (kai kreipiasi tretieji asmenys), padarius žalą vartotojui ar jo šeimos nariams, gamintojui ar jam prilygintam asmeniui civilinė atsakomybė atsiranda. Šiuo atveju taip pat nereikia pažeistas vartotojų teises ginti vadovaujantis sutartimi trečiojo asmens naudai.

Taigi, sutartys trečiojo asmens naudai yra naudojamos įvairiose situacijose dėl įvairių interesų. Jos ribos nėra aiškiai apibrėžtos. Pagrindinis principas, kad trečiojo asmens reikalavimo teisė kyla iš susitarimo, leidžia nurodyti numanomą susitarimą, jei tai yra pagrįsta atsižvelgiant į šalių interesus. Tai lemia, kad vienose valstybėse trečiojo asmens teisės yra suprantamos plačiau nei kitose, ypačingai tose, kur nepakankama apsauga yra deliktinėje teisėje. Apsauginės sutarties doktrina, suteikianti trečiajam asmeniui reikalavimo teisę, nėra visiškai gryna sutartis trečiojo asmens naudai, nes ši sutartis yra vykdoma ne trečiajam asmeniui, o kitai sutarties šaliai. Trečiasis asmuo turi teisę reikalauti žalos atlyginimo, jei ją skolininkas padarė nesilaikydamas iš sutarties kylančių papildomų pareigų.

IŠVADOS

1. Pagal UNIDROIT ir Europos sutarčių teisės principų sistemas išanalizavus sutarties trečiojo asmens naudai požymius, galima teigti, kad sutartis trečiojo asmens naudai – tai unikali, kitomis sutartimis sunkiai keičiama sutartis, kurioje šalys susitarė, kad sutartis vykdoma trečiajam asmeniui, kuris gali būti konkrečiai įvardintas sutartyje arba numatyti kriterijai jam nustatyti ateityje, ir šiam naudos gavėjui šalys savo išreikštu ar numanomu susitarimu suteikė savarankišką reikalavimo teisę, kurią jis įgyja išreiškęs savo sutikimą dėl sutarties vykdymo jo naudai ir kurią skolininko atžvilgiu gali įgyvendinti kartu su kreditoriumi. Reikalavimo teisė yra nukreipiama skolininko atžvilgiu, o kreditoriaus galima reikalauti įvykdyti prievolę tik tokią galimybę numačius sutartyje. Be teisės reikalauti įvykdyti sutartį trečiasis asmuo gali pasinaudoti kitomis teisių gynimo priemonėmis. Tam kad sutartis būtų vykdoma trečiojo asmens naudai, turi būti trečiojo asmens išreikštas arba numanomas sutikimas. Kol nėra trečiojo asmens sutikimo, nuo kurio išreiškimo momento trečiasis asmuo įgyja reikalavimo teisę ir jos nebegalima atšaukti, keisti sutarties sąlygų, atšaukti ar pakeisti trečiąjį asmenį kitu, trečiasis asmuo gali atsisakyti sutarties vykdymo jo naudai. Tuomet reikalavimo teisę gali išsaugoti kreditorius. Sutartimi trečiojo asmens naudai trečiajam asmeniui suteikiamos teisės, o pareigos gali būti numatytos tik kaip reikalingos naudai gauti.

2. Aiškinant LR CK 6.191 str., tikslingiausia yra atsižvelgti į UNIDROIT, Europos sutarčių teisės principuose, Vokietijos teisės normose įtvirtintą reikalavimą, kad sutartyje trečiojo asmens naudai yra būtinas ne tik sutarties šalių susitarimas suteikti trečiajam asmeniui naudą, bet ir susitarimas suteikti reikalavimo teisę. Dėl to galima suprasti, kaip trečiasis asmuo įgyja reikalavimo teisę, ko reikia, kad sutartis būtų laikoma sutartimi trečiojo asmens naudai, kaip objektyviai atskirti sutartį trečiojo asmens naudai nuo paprasto sutarties vykdymo trečiajam asmeniui ir kaip išvengti situacijų, kada šalims nesiekiant suteikti reikalavimo teisės trečiajam asmeniui, vien trečiojo asmens įvardijimas sutartyje sukelia tokias pasekmes. Teismai, siekdami nustatyti, ar yra sudaryta sutartis trečiojo asmens naudai, turėtų įvertinti, ar yra sutarties šalių susitarimas suteikti ne tik naudą, bet ir reikalavimo teisę. Trečiasis asmuo, pareiškęs ieškinį skolininkui, turi įrodyti, kad sutarties šalys susitarė suteikti šią teisę. Nors kitose valstybėse reikalaujama šalių ketinimo, o ne susitarimo suteikti reikalavimo teisę, tačiau praktiškai šios sąvokos nesiskiria, nes šiais abiem atvejais turi būti suderinta šalių valia. Tačiau sutarties šalių susitarimas suteikti reikalavimo teisę yra tikslesnė sąvoka, kadangi abiejų šalių ketinimas matomas per šalių susitarimą. Dispozityvios teisės normos, reglamentuojančios sutartis trečiojo asmens naudai, leidžia sutartyse numatyti papildomus reikalavimus, kuriuos įvykdęs trečiasis asmuo įgytų reikalavimo teisę. Šiuos reikalavimus įrodinėja skolininkas.

3. Susitarimas suteikti reikalavimo teisę gali būti aiškus arba numanomas. Susitarimas yra aiškus, jei sutartyje yra aiški sąlyga. Susitarimas yra numanomas, jei apie susitarimą galima nustatyti iš sutarties prigimties, tikslo, sutarties sudarymo aplinkybių, nusistovėjusios sutarties šalių elgesio praktikos, sąžiningų derybų, vadovaujantis protingumo principu ir jei bylos aplinkybės nerodo kitaip. Įstatymų leidėjas kai kurias sutarčių rūšis numato kaip galimas sudaryti trečiojo asmens naudai. Nesant tokiose sutartyse aiškios sąlygos dėl reikalavimo teisės suteikimo, galima laikyti, kad jose yra numanomas sutarties šalių susitarimas tokią teisę suteikti, kadangi pats įstatymas tokias sutartis laiko sutartimis trečiojo asmens naudai ir, galima manyti, su visomis iš to kylančiomis pasekmėmis. Teismai, sprendami ginčus dėl galimai sudarytų sutarčių trečiojo asmens naudai, kuriose nėra aiškiai išreikštos sąlygos dėl trečiojo asmens reikalavimo teisės, gali pripažinti, jog yra numanomas šalių susitarimas šią teisę suteikti.

4. Vokietijoje, Prancūzijoje sutarties trečiojo asmens naudai taikymo sritis yra platesnė nei Lietuvoje, kadangi remiantis šia sutartimi tretiesiems asmenims suteikiama reikalavimo teisė, kai viena šalis, įsipareigojusi kitai šaliai elgtis rūpestingai ir vykdyti sutartį, neįvykdo šios pareigos ir padaro žalą trečiajam asmeniui. Minėtų valstybių teismai tokiais atvejais vadovaujasi sutarties trečiojo asmens naudai normomis, nes yra nepakankama trečiojo asmens apsauga remiantis deliktinės teisės normomis. Vokietijoje šie sutarties trečiojo asmens naudai taikymo atvejai vadinami apsauginės sutarties doktrina. Tačiau šios sutartys atitinka ne visus sutarties trečiojo asmens naudai požymius. Jos yra vykdomos ne trečiajam asmeniui, o kitai sutarties šaliai. Trečiasis asmuo turi teisę reikalauti žalos atlyginimo, jei ją skolininkas padarė nesilaikydamas iš sutarties kylančių papildomų pareigų. Lietuvoje ši doktrina netaikoma, nes patyręs žalą trečiasis asmuo gali tiesiogiai kreiptis į skolininką vadovaudamasis deliktinės teisės normomis.

REKOMENDACIJOS IR PASIŪLYMAI

Išanalizavus sutarties trečiojo asmens naudai institutą teoriniu ir praktiniu aspektu, nustatyta, kad sutartyje trečiojo asmens naudai turi būti ne tik sutarties šalių susitarimas suteikti naudą, bet ir aiškus ar numanomas susitarimas suteikti reikalavimo teisę. Vertindami, ar yra sutartyje aiškus ar numanomas šalių susitarimas suteikti reikalavimo teisę, teismai gali nustatyti, ar yra sudaryta sutartis trečiojo asmens naudai, ir atskirti sutartį trečiojo asmens naudai nuo sutarties vykdymo trečiajam asmeniui. LR CK 6.191 str. nekalba apie sutarties šalių susitarimą suteikti reikalavimo teisę trečiajam asmeniui, todėl, autoriaus nuomone, būtų tikslinga pakeisti LR CK 6.191 str. 1 d. ir ją išdėstyti taip:

„Jeigu sudaręs sutartį asmuo išlygo, kad iš sutarties atsiradusi prievolė turi būti įvykdyta trečiajam asmeniui, tai prievolę įvykdyti turi teisę reikalauti tiek sudaręs sutartį asmuo, tiek trečiasis asmuo, kurio naudai išlygtas prievolės įvykdymas ir *kuriam reikalavimo teisę šalys suteikė aiškiai ar numanomu susitarimu*, jei ko kita nenumato įstatymai ar sutartis, arba nelemia prievolės esmė.“

Papildžius minėtą LR CK straipsnį, taptų aiškiau, kaip trečiasis asmuo šią teisę įgyja, ko reikia, kad sutartis būtų laikoma sutartimi trečiojo asmens naudai, teisės normose būtų įtvirtintas sutarties trečiojo asmens naudai skirtumas nuo paprasto sutarties vykdymo trečiajam asmeniui ir apribotos galimybės trečiajam asmeniui, tik įvardytam sutartyje, reikšti reikalavus nepaisant sutarties šalių noro suteikti reikalavimo teisę.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Norminė literatūra:

1. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

Mokslinė literatūra:

1. Ambrasienė D., Baranauskas E., Bubelienė D. ir kt. Civilinė teisė. Prievolių teisė: vadovėlis. Vilnius: LTU, 2004. P. 126-130, 151-154.
2. B. Nicholas, The French Law of contract, (2nd edn 1992), P. 190-1;
3. Brian A. Blum, Contracts examples and explanations, 2007, P.
4. Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (PICC)/edited by Stefan Vogenauer and Jan Kleinheisterkamp, Oxford ; New York (N.Y.): Oxford University Press, 2009, P. 581-596;
5. Commercial contracts strategies - drafting and negotiating, 2005 P. 7-1 – 7-15;
6. Dan L. Goldwasser, M. Thomas Arnold, John H. Eickemeyer, Practising Law Institute, Accountants liability, 2005, P. 25-27;
7. Daniel P Ryan, Essential Principles of Contract And Sales Law in the Northern Pacific, 2005, P.320-325;
8. Danny Busch, Ewoud H. Hondius, Hugo J. Van Kooten, Harriet N. Schelhaas , The principles of European contract law and Dutch law– a commentary, 2002, P. 281;
9. Hein Kötz, Axel Flessner, Tony Weir, European Contract Law, Oxford University Press, 1997, P. 250;
10. Hein Kötz, Axel Flessner, Tony Weir, European Contract law, 1997, P. 245-258;
11. Henry H. Perritt, Employee dismissal law and practice 2006, P. 167-169;
12. Hugh Beale, Denis Tallon , Contract Law, 2002, P. 879-896;
13. INTERNATIONALE INSTITUTE FOR UNIFICATION OF PRIVATE LAW. Principles of International Commercial Contracts 2004. – Rome: UNIDROIT, 2004. P. 142.
14. Jack Beatson, Daniel Friedmann, Good faith and fault in contract law, 1997, P. 175;
15. Jay M. Feinman, Professional Liability to third parties, P. 39-47;
16. Klimas T. Comparative contract law: a transsystemic approach with an emphasis on the Continental law: cases, text and materials. Durham (N.C.): Carolina Academic Press, 2003. P. 419-424.

17. Kontautas T. Civilinės atsakomybės draudimas: nukentėjusio asmens teisė į draudimo išmoką // Teisė. 2003, Nr. 49. P. 67-73.
18. Lando O., Beale H., Principles of European Contract Law, prepared by Commission on European Contract Law. Part I, II. The Hague, London, Boston: Kluwer Law International, 2000. P. 317-318.
19. Luisa Antonioli, Anna Veneziano, Principles of European contract law and Italian law, P. 306-310;
20. Mikelėnas V. Ir kt. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. Vilnius: Justitia, 2003. P. 139-148, 245-247.
21. Mikelėnas V. Sutarčių teisė. Vilnius: Justitia, 1996. P. 509-541.
22. Ole Lando, Hugh Beale, Commission on European Contract Law – 2003, P.317-322;
23. Palmer V. V. European Review of Private Law I – 2003. Netherlands: Kluwer Law International, 2003. P. 12.
24. Pilipaitė R. Sutartys trečiųjų asmenų naudai // Juristas. 2008, Nr.2. P. 16-20.
25. Robert Denicola, The Law of Contracts– Pearls of Wisdom, 2004, P. 98;
26. Russia (Federation), William Elliott Butler, Vinogradoff Institute (University College, London), Russian civil legislation – the civil code (parts one and two) and other, 1999, P. 211.
27. S. Markesinis, Hannes Unberath, The German Law of Torts, 2002, P. 334-336;
28. Tina L. Stark, Lauren Reiter Brody, Frances Kulka Browne, Negotiating and drafting contract boilerplate, ALM Publishing, 2003, P. 95-106;
29. Robert Frank Cushman, John D. Carter, Paul J. Gorman, Douglas F. Coppi, 2001, Construction disputes – representing the contractor, P. 276.
30. Zweigert K., Kotz H. Lyginamosios teisės įvadas. Vilnius: Eugrimas, 2001. P. 385-397.
31. Jürgen Basedow, Wolfgang Wurmnest, International, Third party liability of classification societies – comparative perspective, P. 49-50.

Teismų praktika:

1. BGH 10 May 1984, 2411;
2. BGH 11 Jan. 1997, NJW 1997, 2073;
3. BGH 26 Nov. 1974, NJW 1975, 344;
4. BGH 29 November 1974 (V ZR 73/73) NJW 1975, 344;
5. BGH 6 July 1965, JZ 1966, 141 n.;

6. Cass civ 13 October 1987, JCP 1987.IV.391;
7. Cass civ 17 December 1954, D 1955.269;
8. Cass civ 6 December 1932 and 24 May 1933, S 1934.1.81;
9. Civ. 14 June 1989, Bull.cass. 1989.I.no.243;
10. Com. 15 Jan.1985.I.R.344;
11. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, 2003 m. Sausio 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-145/2003;
12. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, 2004 m. Gruodžio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3-K-3-657/2004;
13. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2009 m. gruodžio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3KT-8/98;
14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. kovo 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-331/2001 m.;
15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2000 m. rugsėjo 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-869/2000 m.;
16. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. nutartis Civilinė byla Nr. 3K-3-465/2006;
17. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. sausio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3 K-3-27/2006;
18. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. nutartis civilinėje byloje Nr. Civilinė byla Nr. 3K-7-936/2001 m.
19. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. rugsėjo 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr.3K-3-797/2003 m.
20. Smith v. Eric S. Bush [1990] 1 AC 831;

Internetiniai šaltiniai:

1. Prancūzijos civilinis kodeksas: <http://195.83.177.9/code/liste.phtml?lang=&c=22> [žiūrėta 2008-11-20]
2. Tretieji asmenys – naudos gavėjai JAV teisėje: <http://law.jrank.org/pages/5693/Contracts-Third-Party-Beneficiaries.html> [žiūrėta 2008-11-20]
3. UNIDROIT principai: <http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/main.htm> [žiūrėta 2009-04-12];
4. Vokietijos civilinis kodeksas: http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/englisch_bgb.html#BGBengl_000P328 [žiūrėta 2009-05-17]

SANTRAUKA

Šiame magistro baigiamajame darbe siekiama teoriniu ir praktiniu aspektu ištirti sutarties trečiojo asmens naudai institutą. Pirmoje darbo dalyje nagrinėjamas sutarties trečiojo asmens naudai turinys per sutarties trečiojo asmens naudai požymius, funkcijas, atbajimą nuo kitų sutarčių, aiškinamas LR CK 6.191 str. įtvirtintas sutarties trečiojo asmens naudai institutas. Antroje dalyje, siekiant išspręsti šio magistro baigiamojo darbo problemą ir patikrinti išsikeltą hipotezė, tiriami trečiojo asmens reikalavimo teisės įgijimo būdai, kurie skiriasi priklausomai nuo teisės sistemos. Vertinama, kokios turi būti sąlygos, kad sutartis būtų laikoma sutartimi trečiojo asmens naudai, arba kuriuo reikalavimo teisės įgijimo būdu turėtų remtis Lietuvos teismai aiškindami LR CK normas, reglamentuojančias sutartis trečiojo asmens naudai, ir sprenddami bylas. Išanalizavus UNIDROIT, Europos sutarčių teisės principus, įvertinus Vokietijos, Rusijos, JAV ir kitų valstybių teisės normas, nustatyta, kad tikslingiausia yra taikyti aiškinimą, jog sutartis yra sudaryta trečiojo asmens naudai ir trečiasis asmuo turi reikalavimo teisę, jei yra sutarties šalių susitarimas suteikti ne tik naudą, bet ir reikalavimo teisę. Sutartis gali numatyti papildomus reikalavimus, kad trečiasis asmuo įgytų reikalavimo teisę. Teismai, vertindami, ar yra sutarties šalių aiškus ar numanomas susitarimas suteikti reikalavimo teisę, gali atskirti sutartis trečiojo asmens naudai nuo paprasto sutarties vykdymo trečiajam asmeniui. Teisės normose šį skirtumą galima įtvirtinti padarius LR CK 6.191 str. 1 d. pakeitimus. Taip pat šiame magistro darbe analizuojamos susitarimo suteikti reikalavimo teisę rūšis, akcentuoti šių rūšių identifikavimo kriterijai, aptarti Lietuvos ir užsienio teisėje bei teismų praktikoje numatyti sutarčių pavyzdžiai, kada įstatymų leidėjas arba teismas pripažįsta, jog tretiesiems asmenims numanomu sutarties šalių susitarimu suteikiama reikalavimo teisė. Kadangi Lietuvos teismų praktikoje ir doktrinoje sutarties trečiojo asmens naudai institutas plačiai neanalizuotas, todėl šis magistro baigiamasis darbas gali turėti teorinę reikšmę. Praktikoje aiškinant LR CK 6.191 str. 1 d. ir sprendžiant bylas, galima vadovautis šio magistro baigiamojo darbo pagrindine mintimi, kad sutartyse trečiojo asmens naudai būtinas sutarties šalių susitarimas suteikti trečiajam asmeniui reikalavimo teisę. Tuomet būtų galima objektyviai atskirti sutartį trečiojo asmens naudai nuo paprasto sutarties vykdymo trečiajam asmeniui, paaiškinti, kaip trečiasis asmuo įgyja reikalavimo teisę, kokios turi būti sąlygos, kad sutartis būtų laikoma trečiojo asmens naudai.

Raktiniai žodžiai: sutartis trečiojo asmens naudai, sutarties vykdymas trečiajam asmeniui, susitarimas suteikti reikalavimo teisę, išreikštas arba numanomas susitarimas.

SUMMARY

The purpose of this master work is to explore the theoretical and practical aspects of the contracts in favour of the third party. In the thirist part of the work there is an analysis of the purport of this kind of contracts. According to the features of the contracts in favour of the third party, there are interpretations of 6.191 article of the civil code of Lithuanian Republic. The second part of the work analyses the manners to confer the third party right to enforce the contract. There are different manners in various legal systems. After generalization of the views in different legal systems, it is come up to conclusion, that in the contract in favor of the third party the creditor and promisor must agree to confer the right to enforce the contract for the third party. It is not enough to benefit the third party. The contract can contain additional requirements for the third party in order to demand the performance of the contract for his benefit. After investigating if the parties agreed to confer the right to enforce the contract, Courts can distinguish the contracts in favour of the third party and the execution of the other contract. Furthermore, in this work there are explored the types of agreements to confer the third party right to enforce the contract. There are explicit or implied agreements to confer this right. This work mentioned the criterions to identify an implied agreement, and the examples of the contracts, when the courts and legislator interpreted as having the implied agreement to confer the right to enforce the contract. This work can be useful for the theorist and practitioner of law because of the lack of practice of courts and law doctrine. Also this work shows how to dissociate in practice the contract in favour of the third party and the execution of other contract.

Keywords: contracts in favour of the third party, execution of other contract, agreement to confer the right to enforce the contract, explicit or implied agreement.